בע"ה

גליון ל"ח | ז'-י"ג שבט

לִשְׂחֹק

עַל דַּלְתֵי יוֹם יוֹם

שִׁעוּרֵי הַשָּׁבוּעַ – נ"ך וּמִשְׁנָיוֹת

כְּתַקָּנַת מוֹרֵנוּ וְרַבֵּינוּ הָרַב יִצְחָק גִּינְזְבּוּרְג שְׁלִיטָ"א

שָׁבוּעַ פָּרָשַׁת בְּשַׁלַּח-שִׁירָה תשפ"ו

נ"ך: הושע פרקים ח'-י"ד

משנה: מסכת הוריות פרק א'

הקדמת המערכת

שבוע טוב ומבֹרך, לכל אנ"ש והתמימים שיחיו, השוקדים על דלתות התורה הקדושה ורבינו שליט"א יום יום!

השבוע, ז' שבט-י"ג טבת, נמשיך ללמוד את ספר הושע עד לסיומו; ואת פרק א' במסכת הוריות. בספר הושע נמשיך לנוע על הציר בין תוכחות ה' לעמו, לבין הנחמות, והבטחות ה' למשוך אליו את עם ישראל, ולגאול אותם גאולה שלימה.

העירו שכדאי לציין מה הם הפירושים שמובאים בקובץ, אז נגלה מודעה מכאן ולהבא שהפירוש על הנ"ך הוא פירוש רש"י, ופירוש המשניות הוא של רבינו עובדיה ברטנורא, אלא אם כן צוין אחרת.

מסכת הוריות עוסקת, כשמה, בדיני בית דין והוראותיו.

השבוע חלים י'-י"א שבט, הסתלקות כ"ק אדמו"ר הריי"צ, וקבלת הנשיאות של הרבי.

נסיים בבקשת הרבי במאמר בו קיבל את הנשיאות: "ונזכה זעהן זיך מיט'ן רבי'ן דא למטה אין אגוף ולמטה מעשרה טפחים, והוא יגאלנו (ונזכה להתראות עם הרבי למטה, בגוף ולמטה מעשרה טפחים, והוא יגאלנו)".

המערכת

***

לקבלת העלון מדי שבוע באימייל, לתרומות, הערות והארות – noameg23@gmail.com

טבלת הלְמוד לחדש טבת

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי	ששי	שבת קדש
כ"ט טבת הושע א'	**א' שבט** **ראש חודש** הושע ב'	**ב' שבט** הושע ג'	**ג' שבט** הושע ד'	**ד' שבט** הושע ה'	**ה' שבט** הושע ו'	**ו' שבט** **בא** אבות פ"ו הושע ז'
ז' שבט **יארצייט אם-הרב** הושע ח'	**ח' שבט** הושע ט'	**ט' שבט** הושע י'	**י' שבט** **הסתלקות הרבי הריי"צ** הושע י"א	**י"א שבט** **קבלת הנשיאות** **הושע י"ב**	**י"ב שבט** הושע י"ג	**י"ג שבט** **בשלח - שירה** הושע י"ד הוריות פ"א
י"ד שבט יואל א'	**ט"ו שבט** **ראש השנה לאילנות** יואל ב'	**ט"ז שבט** יואל ג'	**י"ז שבט** יואל ד'	**י"ח שבט** עמוס א'	**י"ט שבט** עמוס ב'	**כ' שבט** **יתרו** עמוס ג' הוריות פ"ב
כ"א שבט עמוס ד'	**כ"ב שבט** עמוס ה'	**כ"ג שבט** עמוס ו'	**כ"ד שבט** עמוס ז'	**כ"ה שבט** עמוס ח'	**כ"ו שבט** עמוס ט'	**כ"ז שבט** **משפטים** עובדיה א' הוריות פ"ג סיום סדר נזיקין!
כ"ח שבט יונה א'	**כ"ט שבט** יונה ב'	**ל' שבט** אדר"ח אדר יונה ג'	**א' אדר** בדר"ח אדר יונה ד'	**ב' אדר** מיכה א'	**ג' אדר** מיכה ב'	**ד' אדר** **תרומה** מיכה ג' זבחים פ"א

נ"ך יומי - יום ראשון, ז' שבט

הושע ה'

(א) אֶל־חִכְּךָ שֹׁפָר כַּנֶּשֶׁר עַל־בֵּית יְיָ יַעַן עָבְרוּ בְרִיתִי וְעַל־תּוֹרָתִי פָּשָׁעוּ:

אל חכך שופר - שכינה אומרת לנביא השמע קול חכך וקרא כשופר ואומר עופו ומהרו האויבים כאשר ידאה הנשר (דברים כ"ח, מ"ט) ובא אל בית י"י אל חכך שופר כאילו השופר נתון אל חכך.

(ב) לִי יִזְעָקוּ אֱ-לֹהַי יְדַעֲנוּךָ יִשְׂרָאֵל:

לי יזעקו - כשתבוא עליהם הרעה. **אלהי ידענוך** - הלא עמך אנחנו וסרסוהו ודרשוהו לי יזעקו ישר' אלהי ידענוך.

(ג) זָנַח יִשְׂרָאֵל טּוֹב אוֹיֵב יִרְדְּפוֹ:

ואני לא אשמע להם כי זנח ישראל טוב לפיכך אויב ירדפו.

(ד) הֵם הִמְלִיכוּ וְלֹא מִמֶּנִּי הֵשִׂירוּ וְלֹא יָדָעְתִּי כַּסְפָּם וּזְהָבָם עָשׂוּ לָהֶם עֲצַבִּים לְמַעַן יִכָּרֵת:

השירו - עשו שרים. דבר אחר: הסירו את זה ממלוכ' והמליכו את זה ובספר המסור' מוכיח כן שחברו במסורה כתבין שי"ן וקריין סמ"ך ופתרונו סמ"ך. **למען יכרת** - למען כי היה להם זהב לרוב וגרמו להם שיכרת העושר מהם.

(ה) זָנַח עֶגְלֵךְ שֹׁמְרוֹן חָרָה אַפִּי בָּם עַד־מָתַי לֹא יוּכְלוּ נִקָּיֹן:

זנח - הקב"ה אתכם בני שומרון בעון עגלים שבבית אל שמלכי שומרון עובדים שם. **עד מתי לא יוכלו** - להפנות לבם להנקות מאותו טינוף.

(ו) כִּי מִיִּשְׂרָאֵל וְהוּא חָרָשׁ עָשָׂהוּ וְלֹא אֱ-לֹהִים הוּא כִּי־שְׁבָבִים יִהְיֶה עֵגֶל שֹׁמְרוֹן:

כי מישראל והוא - מכספם וזהבם של כל אחד ואחד הוא גבוי והחרש עשהו והוי"ו של והוא טפל ויש הרבה וי"ו דומין לו בצאתו וגבאיו ולא ירפאו (יחזקאל מ"ז, י"א) אף כאן כי מישראל הזמנתו והכנתו והוא נעשה ויש לישב הוי"ו הזאת כן כי מישראל והוא אף העגל הזה מאתם בא כמות העגל הראשון. **שבבים** - לנסרי לווחין ולשון ארמית הוא שיבא מכשורא (בבלי סנהדרין ז').

(ז) כִּי רוּחַ יִזְרָעוּ וְסוּפָתָה יִקְצֹרוּ קָמָה אֵין־לוֹ צֶמַח בְּלִי יַעֲשֶׂה־קֶּמַח אוּלַי יַעֲשֶׂה זָרִים יִבְלָעֻהוּ:

קמה אין לו - לזרע שלהם, כלומר לא יצליחו במעשיהם. **אולי יעשה** - אף אם יעשה קמח. **זרים יבלעוהו** - אף אם יצליחו בנכסיהם סופו ליפול ביד זרים.

(ח) נִבְלַע יִשְׂרָאֵל עַתָּה הָיוּ בַגּוֹיִם כִּכְלִי אֵין־חֵפֶץ בּוֹ: (ט) כִּי־הֵמָּה עָלוּ אַשּׁוּר פֶּרֶא בּוֹדֵד לוֹ אֶפְרַיִם הִתְנוּ אֲהָבִים:

פרא בודד לו - נעשו כפרא שהולך בודד לעצמו שואף רוח ממקום למקום לנוד. **התנו אהבים** - י"ת לשון תנים כמו ערוד זה שהולך במדברות שאפו רוח כתנים (ירמיהו י"ד, ו') לקנות להם אוהבים נואפי' זרים התנו אידגרוניוט בלעז ויש לפרש לשון אתנן.

(י) גַּם כִּי־יִתְּנוּ בַגּוֹיִם עַתָּה אֲקַבְּצֵם וַיָּחֵלּוּ מְעָט מִמַּשָּׂא מֶלֶךְ שָׂרִים:

גם כי יתנו בגוים - אע"פ שעשו זאת שהתנו אהבים בגוים עתה אקבצם בבא עת גאולתם לא אעכבנה. **ויחלו מעט ממשא מלך שרים** - ויכנעו מעט בגלות' בבבל מיראת משא מלך שרים מעול האומות שהיו בתוכם.

(יא) כִּי־הִרְבָּה אֶפְרַיִם מִזְבְּחוֹת לַחֲטֹא הָיוּ־לוֹ מִזְבְּחוֹת לַחֲטֹא:

כי הרבה אפרים - לפיכך אחילנו ממשא מלך שרים (הושע ח', י').

(יב) (אכתוב) [אֶכְתָּב־]לּוֹ [רַבֵּי] (רבו) תּוֹרָתִי כְּמוֹ־זָר נֶחְשָׁבוּ:

אכתוב לו - אני תמיד מוכיחו על ידי נביאי וכותב לו רובי תורתי והם כמו זר נחשבו.

(יג) זִבְחֵי הַבְהָבַי יִזְבְּחוּ בָשָׂר וַיֹּאכֵלוּ יְיָ לֹא רָצָם עַתָּה יִזְכֹּר עֲוֹנָם וְיִפְקֹד חַטֹּאותָם הֵמָּה מִצְרַיִם יָשׁוּבוּ:

זבחי הבהבי - זבחי עולתי שהם מהבהבים לפני באש שעל מזבחי. **יזבחו בשר ויאכלו** - למה לי שמביאים אותם יזבחו להיות להם בשר למאכלם ויאכלום כי אינני רוצה אותם.

(יד) וַיִּשְׁכַּח יִשְׂרָאֵל אֶת־עֹשֵׂהוּ וַיִּבֶן הֵיכָלוֹת וִיהוּדָה הִרְבָּה עָרִים בְּצֻרוֹת וְשִׁלַּחְתִּי־אֵשׁ בְּעָרָיו וְאָכְלָה אַרְמְנֹתֶיהָ: (פ)

נ"ך יומי - יום שני, ח' שבט

הושע ט'

(א) אַל־תִּשְׂמַח יִשְׂרָאֵל | אֶל־גִּיל כָּעַמִּים כִּי זָנִיתָ מֵעַל אֱ-לֹהֶיךָ אָהַבְתָּ אֶתְנָן עַל כָּל־גָּרְנוֹת דָּגָן:

אל תשמח ישראל - כשאר עמים שהם לא קבלו תורה ולא באו לחלקי ואתה זנית מעלי ואבדת טובות הרבה. **אהבת** - להיות כזונה לקבל אתנן. **על כל גרנות** - כדרך זונה שנותנין לה דגן בגורן באתננה.

(ב) גֹּרֶן וְיֶקֶב לֹא יִרְעֵם וְתִירוֹשׁ יְכַחֲשׁ בָּהּ: (ג) לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ יְ וְשָׁב אֶפְרַיִם מִצְרַיִם וּבְאַשּׁוּר טָמֵא יֹאכֵלוּ:

לא ישבו בארץ י"י - לא יתעכבו בארצם.

(ד) לֹא־יִסְכוּ לַיְ | יַיִן וְלֹא יֶעֱרְבוּ־לוֹ זִבְחֵיהֶם כְּלֶחֶם אוֹנִים לָהֶם כָּל־אֹכְלָיו יִטַּמָּאוּ כִּי־לַחְמָם לְנַפְשָׁם לֹא יָבוֹא בֵּית יְ:

לא יסכו - לשון נסך. **לא יערבו לו** - לא תהא מנחתם עריבה עליו. **כלחם אונים** - כלחם גזילה הבא ע"י כח ואונים. **כי לחמם לנפשם** - ראוי הוא זה להם למאכל ולא לבוא לבית י"י. דבר אחר: כלחם אוני' כלחם אבלים שהוא טמא וסופו מוכיח כל אוכליו יטמאו.

(ה) מַה־תַּעֲשׂוּ לְיוֹם מוֹעֵד וּלְיוֹם חַג־יְ:

ליום מועד - ליום זמן קבוע להיות האויב נועד לבא עליכם. **חג י"י** - זבח הריגה שיש לו בכם.

(ו) כִּי־הִנֵּה הָלְכוּ מִשֹּׁד מִצְרַיִם תְּקַבְּצֵם מֹף תְּקַבְּרֵם מַחְמַד לְכַסְפָּם קִמּוֹשׁ יִירָשֵׁם חוֹחַ בְּאָהֳלֵיהֶם:

כי הנה הלכו - ממקומם מרוב שודדים שיבאו עליהם עם נבוכדנצר. **מוף** - מארץ מצרים היא. **מחמד לכספם** - בתי חמדת אוצרות כספם. **קימוש** - חוח מיני חיות תרגם יונתן.

(ז) בָּאוּ| יְמֵי הַפְּקֻדָּה בָּאוּ יְמֵי הַשִּׁלֻּם יֵדְעוּ יִשְׂרָאֵל אֱוִיל הַנָּבִיא מְשֻׁגָּע אִישׁ הָרֽוּחַ עַל רֹב עֲוֹנְךָ וְרַבָּה מַשְׂטֵמָה:

הפקודה - שיפקדו עונותיכם. **השלום** - תושלמת חובין. **אויל הנביא** - אף מנביאי אמת שלהם יהיו אוילים כגון חנניה בן עזור (ירמיהו כ"ח, א') שתחלתו נביא אמת היה. **ורבה משטמה** - שהקב"ה שונא מעשיכם.

(ח) צֹפֶה אֶפְרַיִם עִם־אֱ-לֹהָי נָבִיא פַּח יָקוֹשׁ עַל־כָּל־דְּרָכָיו מַשְׂטֵמָה בְּבֵית אֱ-לֹהָיו:

צופה אפרים עם אלהי - הם מעמידין להם נביאיהם הממשיכין אותן לצד עבודה זרה שלהם. **נביא פח יקוש על כל דרכיו** - ולנביאי האמת הם טומנין פחים ללכדם. **משטמה בבית אלהיו** - בבית המקדש הרגו את זכריה ויבקשו להרוג את ירמיה כענין שנאמר: משפט מות לאיש הזה וגו' (ירמיהו כ"ו, י"א).

(ט) הֶעְמִיקוּ שִׁחֲתוּ כִּימֵי הַגִּבְעָה יִזְכֹּר עֲוֹנָם יִפְקֹד חַטֹּאותָם:

כימי הגבעה - יש אומרים זה גבעת בנימין בפלגש (שופטים י"ט-כ"א) ויש אומרים זה גבעת שאול (שמואל א ט"ו, ל"ד) ששאלו להם מלך ומרדו בדברי הנביא.

(י) {ס} כַּעֲנָבִים בַּמִּדְבָּר מָצָאתִי יִשְׂרָאֵל כְּבִכּוּרָה בִתְאֵנָה בְּרֵאשִׁיתָהּ רָאִיתִי אֲבוֹתֵיכֶם הֵמָּה בָּאוּ בַעַל־פְּעוֹר וַיִּנָּזְרוּ לַבֹּשֶׁת וַיִּהְיוּ שִׁקּוּצִים כְּאָהֲבָם:

כענבים במדבר - כענבים שהם חביבים במדבר כך חיבבתי את ישראל. **כביכורה בתאנה** - כתאנה מבושלת בעץ התאנה. **בראשיתה** - בתחלת בישול התאנים. **ראיתי אבותיכם** - כן נראו אבותיכם בעיני לחבבם. **וינזרו** - אין נזירה בכל מקום אלא לשון פרישה. **לבושת** - לעבודה זרה שהיא בשתם. **ויהי שקוצים** - לפני. **כאהבם** - את בנות מואב.

(יא) אֶפְרַיִם כָּעוֹף יִתְעוֹפֵף כְּבוֹדָם מִלֵּדָה וּמִבֶּטֶן וּמֵהֵרָיוֹן:

אפרים כעוף יתעופף וגו' - אמר הנביא הלואי ויהיו כעוף הזה הנודד מקינו וחדל מפריה ורביה כך ישכלו את זרעם או בשעת לידה או יתעכל בבטן ויפילו או בשעת הריון לא יקלוטו כי מה בצע בגדלם את בניהם שהם יגדלו ושכלתים מאדם.

(יב) כִּי אִם־יְגַדְּלוּ אֶת־בְּנֵיהֶם וְשִׁכַּלְתִּים מֵאָדָם כִּי־גַם־אוֹי לָהֶם בְּשׂוּרִי מֵהֶם:

כי גם - לאבות. **אוי להם בשורי מהם** - כמו בסורי מהן והוא מן מסורות כתבין שי"ן וקריין סמ"ך. דבר אחר: כעוף יתעופף כבודם וגו' (הושע ט', י"א) כעוף זה שפורח ואיננו כן יעוף ויברח כל כבודם כל מה שנצטערו בבניהם בלידה ובהריון מלידה זה צער לידה ומבטן אלו ימי העיבור ומהריון בשעת תשמיש כל טרחם זה יכלה כיצד שהרי כשיגדלו את בניהם ושכלתים.

(יג) אֶפְרַיִם כַּאֲשֶׁר־רָאִיתִי לְצֹור שְׁתוּלָה בִנָּוֶה וְאֶפְרַיִם לְהוֹצִיא אֶל־הֹרֵג בָּנָיו:

אפרים כאשר ראיתי לצור - בשלוותה מעטיר' ועשירה על כל המדינות כן ראיתי לאפרים שתולה בנוה ואפרים מה גמול שלם לי נתעסק להוציא אל הורג בניו לזובחם לעבודה זרה כן תירגם יונתן.

(יד) תֵּן־לָהֶם יְיָ מַה־תִּתֵּן תֵּן־לָהֶם רֶחֶם מַשְׁכִּיל וְשָׁדַיִם צֹמְקִים:

תן להם י"י מה תתן - הנביא מתפלל שימותו קטנים שאינו דומה אבלו של קטן לאבלו של גדול לפיכך אם אי אפשר מלידה ומבטן ומהריון (הושע ט', י"א) שכבר נגזר מבריאת עולם ואל אישך תשוקתך (בראשית ג', ט"ז) תן להם מהרה בקטנותם מה שאתה אומר ליתן להם לאחר זמן שאמרת כי אם יגדלו את בניהם ושכלתים (הושע ט', י"ב). **תן להם רחם משכיל** - בשעה שיוצאין לאויר עולם ימותו או יצטמקו שדי אמן שלא יהא להם חלב להניק.

(טו) כָּל־רָעָתָם בַּגִּלְגָּל כִּי־שָׁם שְׂנֵאתִים עַל רַע מַעַלְלֵיהֶם מִבֵּיתִי אֲגָרְשֵׁם לְא אוֹסִף אַהֲבָתָם כָּל־שָׂרֵיהֶם סֹרְרִים:

כל רעתם בגלגל - שם הרבו לעבוד בבמות לפי שהיה שם המשכן בתחלה היו אומרים להם נביאי הבעל שהוא מקום נבחר והוא היה למלכי ישראל. **לא אוסיף אהבתם** - לאהוב אותם.

(טז) הֻכָּה אֶפְרַיִם שָׁרְשָׁם יָבֵשׁ פְּרִי (בלי) [בַל־]יַעֲשׂוּן גַּם כִּי יְלַדּוּן וְהֵמַתִּי מַחֲמַדֵּי בִטְנָם:

פרי בל יעשון - לא טוב להם לפרות ולרבות שהרי גם כי ילדו והמתי מחמדי בטנם.

(יז) יִמְאָסֵם אֵ-לֹהַי כִּי לֹא שָׁמְעוּ לוֹ וְיִהְיוּ נֹדְדִים בַּגּוֹיִם: (ס)

ימאסם אלהי - איננו קללה אלא בשורה עתיד הוא למאסם.

נ"ך יומי - יום שלישי ט' שבט

הושע י'

(א) גֶּפֶן בּוֹקֵק יִשְׂרָאֵל פְּרִי יְשַׁוֶּה־לּוֹ כְּרֹב לְפִרְיוֹ הִרְבָּה לַמִּזְבְּחוֹת כְּטוּב לְאַרְצּוֹ הֵיטִיבוּ מַצֵּבוֹת:

גפן בוקק ישראל פרי ישוה לו - ישראל דומין לגפן המשיר כל פריו הטוב כך עזבו אותי שאני פרי הטוב והשוה לו. **פרי ישוה לו** - פרי אשר ישוה לו וייטב לו. **כרוב לפריו הרבה למזבחות** - כשהשפעתי להם הטובה והם הרבו לעשות עגלי' למזבחות. דבר אחר: גפן בזוז ישראל פרי מעשיו גרם לו פרי ישוה לו יועיל לו להיות בוקק כי עשו המזבחות והועילו לכניסיה שלהן לרעה וזהו לשון התרגום. **הטיבו מצבות** - הרבו מצבות.

(ב) חָלַק לִבָּם עַתָּה יֶאְשָׁמוּ הוּא יַעֲרֹף מִזְבְּחוֹתָם יְשֹׁדֵד מַצֵּבוֹתָם:

חלק לבם - ממני עתה יאשמו. **הוא הדבר אשר יערוף מזבחותם** - ישחית, לשון וערפו שם (דברים כ"א, ד') וערפתו (שמות י"ג, י"ג), ישבור צוארם. דבר אחר: לפי מדרש אגדה גדול השלום שאפי' ישראל עובדי עבודה זרה ושלום ביניהם אין השטן מקטרג ביניהם שנאמר חבור עצבים אפרים הנח לו (הושע ד', י"ז) ושנוי המחלוקת שנאמר חלק לבם עתה יאשמו יש פתחון פה לשטן לקטרג.

(ג) כִּי עַתָּה יֹאמְרוּ אֵין מֶלֶךְ לָנוּ כִּי לֹא יָרֵאנוּ אֶת־יְיָ וְהַמֶּלֶךְ מַה־יַּעֲשֶׂה־לָּנוּ:

כי עתה - בבא עליהם הרעה יאמרו אין לנו מלך מלכינו אשר בטחנו בו לאמר שיצא בראשונה וילחם את מלחמותינו אין מועיל לנו כלום.

(ד) דִּבְּרוּ דְבָרִים אָלוֹת שָׁוְא כָּרֹת בְּרִית וּפָרַח כָּרֹאשׁ מִשְׁפָּט עַל תַּלְמֵי שָׂדָי:

אלות שוא - השבע לשקר אלות כמו כרות לשון הווה כרות ברית לעבודה זרה לפיכך יפרח עליהם משפט ייסורין ופורענות כראש שהוא עשב מר הפורח על תלמי שדי. ויונתן תרגם: על תלמי שדי בעון שמסיגין גבולי שדות תלמי שדי מענית המחרישה קרוי תלם. דבר אחר: על תלמי שדי שהם עושים שם מזבחותם כמו שנאמר גם מזבחותם כגלים על תלמי שדי (הושע י"ב, י"ב) שם יפרח עליהם משפט עוונם. דבר אחר: אלות שוא כל ברית שהם כורתים זה עם זה עוברים עליו ופרח כראש משפט על תלמי שדי כראש שהוא פורח על תלמי שדי שהוא עשב מר כך משפטיהם פורחים וגדלים תמרורים לעניים ואביונים ואף עמוס אמר כן כי הפכתם ללענה משפט (עמוס ו', י"ב).

(ה) לְעֶגְלוֹת בֵּית אָוֶן יָגוּרוּ שִׁכֵּן שֹׁמְרוֹן כִּי־אָבַל עָלָיו עַמּוֹ וּכְמָרָיו עָלָיו יָגִֽילוּ עַל־כְּבוֹדוֹ כִּי־גָלָה מִמֶּנּוּ:

לעגלות בית און וגו' - לפורענות העתידה לבא על עגלים שבבית אל שהיא נקראת בית און בספר יהושע. **יגורו** - יראו ממנו שכיניו שבשומרון למה כי אבל עליו עמו וכמריו אשר עליו יגילו תמיד עתה יאבלו על כבודו כי גלה.

(ו) גַּם־אוֹתוֹ לְאַשּׁוּר יוּבָל מִנְחָה לְמֶלֶךְ יָרֵב בָּשְׁנָה אֶפְרַיִם יִקָּח וְיֵבוֹשׁ יִשְׂרָאֵל מֵעֲצָתוֹ:

גם אותו לאשור יובל - זה היה בשנת שתים עשרה לאחז ויער י"י את רוח פול מלך אשור ויגלם לראובני ולגדי (דברי הימים א ה', כ"ו) וגו' ונטל עגלי הזהב אשר בבית אל והלך לו לקיים מה שנאמר גם אותו לאשור יובל. **מנחה למלך ירב** - זה סנחריב. **בשנה אפרים יקח** - בשת יקח לו ירבעם שהוא משבט אפרים שהעמיד לו עגל זה לאלוה. **ויבוש ישראל** - מאותה עצה שנועצו לעשותם כמו שנאמר ויועץ המלך ויעש שני עגלי זהב (מלכים א י"ב, כ"ח).

(ז) נִדְמֶה שֹׁמְרוֹן מַלְכָּהּ כְּקֶצֶף עַל־פְּנֵי־מָיִם:

נדמה - נשתתק מלך שומרון והרי הוא כקצף שעל פני המים שהוא אושקמא בלעז.

(ח) וְנִשְׁמְדוּ בָּמוֹת אָוֶן חַטַּאת יִשְׂרָאֵל קוֹץ וְדַרְדַּר יַעֲלֶה עַל־מִזְבְּחוֹתָם וְאָמְרוּ לֶהָרִים כַּסּוּנוּ וְלַגְּבָעוֹת נִפְלוּ עָלֵינוּ:

במות און - במות בית אל. **קוץ ודרדר יעלה על מזבחותם** - שגלו עובדיהן ואין עוד פונה להם. **ואמרו** - ישראל. **להרים כסונו** - שלא יראונו אויבינו בבשתנו.

(ט) {פ} מִימֵי הַגִּבְעָה חָטָאת יִשְׂרָאֵל שָׁם עָמָדוּ לֹא־תַשִּׂיגָם בַּגִּבְעָה מִלְחָמָה עַל־בְּנֵי עַוְלָה:

מימי הגבעה חטאת ישראל - חטאת זה נקוד רפי שהוא לשון נקבה ולשעבר כמו עשת באת אזלת יד מימי גבעת בנימין חטאת ישראל לפי שהיה מעשה פלגש בגבעה בימי עתניאל בן קנז שהיה ראשון לשופטים בימי כושן רשעתים ובימיו היה פסל מיכה וכל זה מצינו בסדר עולם. **שם עמדו** - באותה מדה אחזו להם מאז. **לא תשיגם בגבעה מלחמה וגו'** - ולפי שהיה עון עבודה זרה בידיהם ולא הקפידו עליו לכך לא הצליחה ידם במלחמת הגבעה על בני בנימין וקראם בני עלוה בני גאוה שעשו עצמם עליונים ולא שמעו בקול אחיהם לתת את בני הגבעה ויונתן תרגם על ששאלו להם מלך והמליכו את שאול ואינו מתיישב לי אחר לשון העברית וגם שארי חיבור הפרשה נופל על לשון הראשון.

(י) בְּאַוָּתִי וְאֶסָּרֵם וְאֻסְּפוּ עֲלֵיהֶם עַמִּים בְּאָסְרָם לִשְׁתֵּי [עוֹנֹתָם] (עינתם):

באותי ואסרם - לפי רצוני תמיד יסרתים משופט לשופט ומסרתים ביד שוסיהם. **ואספו עליהם עמים באסרם לשתי עונותם** - לפי שדימה אותם לעגלה כמו שנאמר אחריו: אפרים עגלה מלומדה לכך דימ' יסוריהם לפרה שמייגעין אותה בחרישה ואסרו' בעול המחרישה וסימלוני העול נוקבים ויורדים א' מכאן וא' מכאן אצל שני עיני השור וכן ת"י כמיסר פדנא על תרתין עינוהי פדנא צמד בקר.

(יא) וְאֶפְרַיִם עֶגְלָה מְלֻמָּדָה אֹהֵבְתִּי לָדוּשׁ וַאֲנִי עָבַרְתִּי עַל־טּוּב צַוָּארָהּ אַרְכִּיב אֶפְרַיִם יַחֲרֹושׁ יְהוּדָה יְשַׂדֵּד־לוֹ יַעֲקֹב:

ואפרים עגלה מלומדה - פירפוינטא בלעז עשויה חבורות חבורות במלמד הבקר שקורין דישגולויין בלעז כלומר הרבה יסורין הבאתי עליה והרי היא לא נכנעה ותמיד אוהבת לדוש בתבואה מקום מאכל ומשמן ולא נכנעה להיות חורשת, כלומר לא נכנעו לתורה אלא אחר שרירות לבם. **אוהבתי** - יו"ד יתירה כמו גנובתי יום (בראשית ל"א, ל"ט). **ואני עברתי על טוב צוארה** - לפיכך אני מביא עליהם מלכים שיתישו את כחם. **ארכיב אפרים יחרוש יהודה וגו'** - אם תרצו שארכיב אפרי' על האומות יחרוש יהודה וישדד לו יעקב לעצמו חרישה של מעשים טובים כמו שהוא מפרש ואומר נירו לכם ניר וגו' (הושע י', י"ב).

(יב) זִרְעוּ לָכֶם לִצְדָקָה קִצְרוּ לְפִי־חֶסֶד נִירוּ לָכֶם נִיר וְעֵת לִדְרֹושׁ אֶת־יְיָ עַד־יָבֹוא וְיֹרֶה צֶדֶק לָכֶם:

זרעו לכם לצדקה - אבל אתם חרשת' רשע וגו' לפיכך וקאם שאון בעמך (הושע י', י"ד). **נירו לכם ניר** - עסקו בתורה ומשם תלמדו ללכת בדרך טובה להתגבר על יצר הרע כזה שהוא נר את השדה להפוך שרשי העשבים המכחישים בתבואה מימות החמה כמה ימים לפני הזרע ועת תקבעו לדרוש את י"י לתלמוד תורה. **עד יבא ויורה צדק לכם** - כשתהיו יגעי' בה הוא יבין אתכם להודיעכם צפונותיה בצדק. דבר אחר: נירו לכם ניר עשו מעשים טובים קודם שיבא עליכם הלחץ וזה יגרום לכם שתתקבל תפילתכם בעת הצורך ואז יהיה עת ראוי לכם לדרוש הקדוש ברוך הוא בכל צרכיכם כי אז תשמע צעקתכם ויורה צדק לכם וימטיר צדקה לכם כמו ירה בים (שמות ט"ו, ד').

(יג) חֲרַשְׁתֶּם־רֶשַׁע עַוְלָתָה קְצַרְתֶּם אֲכַלְתֶּם פְּרִי־כָחַשׁ כִּי־בָטַחְתָּ בְדַרְכְּךָ בְּרֹב גִּבּוֹרֶיךָ:

אכלתם פרי כחש - איתקבלתון תושלמת עובדיכון.

(יד) וְקָאם שָׁאוֹן בְּעַמֶּךָ וְכָל־מִבְצָרֶיךָ יוּשַׁד כְּשֹׁד שַׁלְמַן בֵּית אַרְבֵאל בְּיוֹם מִלְחָמָה אֵם עַל־בָּנִים רֻטָּשָׁה:

וקאם שאון - קול ענות נוסו נוסו. **כשד שלמן בית ארבאל** - כבוזזים הבאים על עם יושב בשלום פתאום על יד מארב שלא נזהרו בם לברוח מפניהם ושודדים את הכל. **בית ארבאל** - יונתן תרגמו בית מארב ואל"ף ולמ"ד יתירה בו כמו יזרעאל שאינו שם עיר כגון יענו את יזרעאל (הושע ב', כ"ד) וקראו בלשון שם עיר אף כאן קרא אותו כמין שם עיר וכן חיברו מנחם אבל דונש פותרו שם מקום. **רוטשה** - נבקעה וכן נערים תרטשנה (ישעיהו י"ג, י"ח) ועולליהם ירוטשו (ישעיהו י"ג, ט"ז). לשון אחר: רוטשה - עזובה כמו נוטשה.

(טו) כָּכָה עָשָׂה לָכֶם בֵּית־אֵל מִפְּנֵי רָעַת רָעַתְכֶם בַּשַּׁחַר נִדְמֹה נִדְמָה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל:

ככה עשה לכם בית אל - כל הפורענות הזה גרם לכם העגל שבבית אל. **רעת רעתכם** - רעת רשעכם עבירות זדונכם. **בשחר נדמה נדמה** - נרדם כאילו בלילה כלומר אין בו כח.

נ"ך יומי - יום רביעי י' שבט

הושע י"א

(א) כִּי נַעַר יִשְׂרָאֵל וָאֹהֲבֵהוּ וּמִמִּצְרַיִם קָרָאתִי לִבְנִי:

ולמה כל זאת כי בהיות ישראל נער ואוהבהו מנוער מכל טוב. **וממצרים קראתי לבני** - ע"י נביאי להדבק בתורתי והם מה עשו.

(ב) קָרְאוּ לָהֶם כֵּן הָלְכוּ מִפְּנֵיהֶם לַבְּעָלִים יְזַבֵּחוּ וְלַפְּסִלִים יְקַטֵּרוּן:

קראו להם כן הלכו מפניהם - כל מה שהנביאים קוראים להם ללמדם דרך הטובה כן הם הפכו עורף לברוח מפניהם. **לבעלים יזבחו** - דרך המקרא לדבר כן כמו כרובם כן חטאו לי (הושע ד', ז') וכאשר יענו אותו כן ירבה (שמות א', י"ב).

(ג) וְאָנֹכִי תִּרְגַּלְתִּי לְאֶפְרַיִם קָחָם עַל־זְרוֹעֹתָיו וְלֹא יָדְעוּ כִּי רְפָאתִים:

ואנכי תרגלתי לאפרים קחם וגו' - שלחתי לפניהם מנהיג המרגילם בנחת. **קחם על זרועותיו** - זה משה שנאמר בו כאשר ישא האומן את היונק (במדבר י"א, י"ב). **תרגלתי** - כמו הרגלתי ואין לו דמיון. **ולא ידעו כי רפאתים** - יודעין היו אלא שדשו בעקב עשו עצמם כלא יודעים ואגדה במדרש רבי תנחומא דרשו כלפי בני יוסף כשהביאם לפני יעקב לברכם ראה יעקב רשעים עתידים לצאת מאפרים ירבע' ואחאב ונסתלקה ממנו רוה"ק ויאמר מי אלה (בראשית מ"ח:ח') בקש יוסף רחמים ושרתה רוח הקודש על יעקב וברכם זהו ואנכי תרגלתי רוחי על יעקב לצורך אפרים ולקחם על זרועותיו.

(ד) בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשְׁכֵם בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָה וָאֶהְיֶה לָהֶם כְּמְרִימֵי עֹל עַל לְחֵיהֶם וְאַט אֵלָיו אוֹכִיל:

בחבלי אדם - הייתי מושכם תמיד בחבלים רכים אשר ימשוך בהם אדם את בנו כלומר במשיכת רחמים וכן תרגום יונתן. **ואהיה להם כמרימי עול על לחיהם** - כאיכרים הטובים המרימי' עול בידיהם ע"י לווחים להקל מעל הפרה החורשת כן הייתי עמם בכל צרה להקל מעליהן כמרימי עול על לחיהם כאכרים המרימים עול מעל צואר השור ע"י שמאריכין את הכלונס שהעול נתן בראשו להקל מעל הפרה החורשת כן הייתי עמם בכל צרה להקל מעליהם כן תרגם יונתן כאיכר' טבא ומוריך בלחיאתהון. **ועל לחיהם** - לשון לחי של מבוי. **ואט אליו אוכיל** - הטיתי לו כח להכיל עול היסורין ויונתן תרגם על שם שסיפק להם מזונות במדבר.

(ה) לֹא יָשׁוּב אֶל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאַשּׁוּר הוּא מַלְכּוֹ כִּי מֵאֲנוּ לָשׁוּב:

לא ישוב אל ארץ מצרים - הבטחתיו לא תוסיפו לראותם עוד וגו' (שמות י"ד, י"ג) ומה הועיל הרי על כרחו אשור הוא מלכו הרי חטאו וגרמו להם להיות עבדים לאשור על כי מאנו לשוב.

(ו) וְחָלָה חֶרֶב בְּעָרָיו וְכִלְּתָה בַדָּיו וְאָכָלָה מִמֹּעֲצוֹתֵיהֶם:

וחלה חרב - ותנוח חרב בעריו. **וכלתה בדיו ואכלה** - וכלתה גבוריו ותאכלם. **ממועצותיהם** - נקוד שני טעמים בו הטיפחא בו הסילוק לפי שהוא דיבור בפני עצמו וכן להחלו דלא יטמא בעל בעמיו (ויקרא כ"א, ד') וכן לדורותיכם דשמן משחת קודש (שמות ל', ל"א).

(ז) וְעַמִּי תְלוּאִים לִמְשׁוּבָתִי וְאֶל־עַל יִקְרָאֻהוּ יַחַד לֹא יְרוֹמֵם:

ועמי תלואים למשובתי - כשהנביאים מלמדים אותם לשוב אלי תלואים הם אם לשוב אם לא לשוב בקושי ישובון אלי. **ואל על יקראוהו יחד לא ירומם** - ואל הדבר אשר עליו יקראוהו הנביאים יחד לא ירוממוהו עמי ולא יאות לעשותו ויש מפרש ואל על יקראוהו פגעים קשים יפגעום ואל כמו יש לאל ידי (בראשית ל"א, כ"ט) ואין זאת שהרי נקוד בפתח ואם היה ואל שם דבר היה נקוד בצירי ויונתן תרגם במרעא קשיא יתערעון עשה אל לשון קשה ולי נראה שפרשתי כהוגן. **יחד לא ירומם** - כחדא לא יהכון בקומא זקופא.

(ח) אֵיךְ אֶתֶּנְךָ אֶפְרַיִם אֲמַגֶּנְךָ יִשְׂרָאֵל אֵיךְ אֶתֶּנְךָ כְּאַדְמָה אֲשִׂימְךָ כִּצְבוֹאִים נֶהְפַּךְ עָלַי לִבִּי יַחַד נִכְמְרוּ נִחוּמָי:

אמגנך - אמסרך ביד אויביך כמו אשר מגן צריך (בראשית י"ד, כ'). **נכמרו** - נתחממו לשון ארמי וכן עורנו כתנור נכמרו (איכה ה', י').

(ט) לֹא אֶעֱשֶׂה חֲרוֹן אַפִּי לֹא אָשׁוּב לְשַׁחֵת אֶפְרַיִם כִּי אֵל אָנֹכִי וְלֹא־אִישׁ בְּקִרְבְּךָ קָדוֹשׁ וְלֹא אָבוֹא בְּעִיר:

לא אשוב - מדברי הטוב אשר אמרתי לא מאסתים ולא געלתים (ויקרא כ"ו, מ"ד) להיות משחית את אפרים. **כי אל אנכי** - המקיים דבר טובתי ואין מדתי להנחם על הטוב. **בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר** - אחרת כבר הבטחתי להשרות שכינתי בקרבך בירושלים ולא אשרה אותה עוד על עיר אחרת ויש מפרש בעיר לשון שנאה כמו ויהי ערך (שמואל א כ"ח, ט"ז).

(י) אַחֲרֵי יְיָ יֵלֵכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׁאָג כִּי־הוּא יִשְׁאַג וְיָחֲרְדוּ בָנִים מִיָּם:

כאריה ישאג - עוד ישאג להם כאריה שיצאו מן הגליות וילכו אחריו. **ויחרדו בנים מים** - ויתכנשון גלוותא ממערב'.

(יא) יָחֳרְדוּ כְצִפּוֹר מִמִּצְרַיִם וּכְיוֹנָה מֵאֶרֶץ אַשּׁוּר וְהוֹשַׁבְתִּים עַל־בָּתֵּיהֶם נְאֻם־יְיָ: (ס)

נ"ך יומי – יום חמישי י"א שבט

הושע י"ב

(א) סְבָבֻנִי בְכַחַשׁ אֶפְרַיִם וּבְמִרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה עֹד רָד עִם־אֵ-ל וְעִם־קְדוֹשִׁים נֶאֱמָן:

סבבוני - כבר בכחש ובמרמה אפרים ובית ישראל מלכי עשרת השבטים וכל העם אבל יהודה עודנו רד עם אל מושל עוד ביראת אלהים רד כמו וירד מיעקב (במדבר כ"ד:י"ט) עוד מלכיהם עם הקב"ה.

(ב) אֶפְרַיִם רֹעֶה רוּחַ וְרֹדֵף קָדִים כָּל־הַיּוֹם כָּזָב וְשֹׁד יַרְבֶּה וּבְרִית עִם־אַשּׁוּר יִכְרֹתוּ וְשֶׁמֶן לְמִצְרַיִם יוּבָל:

רועה רוח - לשון ריע מתחבר לדברי רוח לעבודה זרה ושמן שלהם למצרים מובילים לתת שוחד למצרים לעזור אות'.

(ג) וְרִיב לַיְי עִם־יְהוּדָה וְלִפְקֹד עַל־יַעֲקֹב כִּדְרָכָיו כְּמַעֲלָלָיו יָשִׁיב לוֹ:

וריב לי"י עם יהודה - אליהם הוא מגיד את דברי ריבו אשר עשו לו אחיהם בית ישראל ולא יתמהו בפקדו על יעקב כדרכיו.

(ד) בַּבֶּטֶן עָקַב אֶת־אָחִיו וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה אֶת־אֱ-לֹהִים:

בבטן עקב את אחיו - כל זה עשיתי לו אחזו בעקבו סימן שהוא יהיה לו גביר.

(ה) וַיָּשַׂר אֶל־מַלְאָךְ וַיֻּכָל בָּכָה וַיִּתְחַנַּן־לוֹ בֵּית־אֵ-ל יִמְצָאֶנּוּ וְשָׁם יְדַבֵּר עִמָּנוּ:

בכה - המלאך. **ויתחנן לו** - כשאמר לו לא אשלחך כי אם ברכתני (בראשית ל"ב, כ"ז) המלאך היה מבקש ממנו הנח לי עכשיו סופו של הקב"ה ליגלות עליך בבית אל ושם ימצאנו ושם ידבר עמנו והוא ואני נסכים לך על הברכות שבירכך יצחק ואותו מלאך שרו של עשו היה והיה מערער על הברכות.

(ו) וַיְי אֱ-לֹהֵי הַצְּבָאוֹת יְי זִכְרוֹ:

וי"י אלהי הצבאות י"י זכרו - כאשר הייתי מאז כן אני עתה ואם הייתם הולכים עמי בתמימות כיעקב אביכם הייתי נוהג עמכם כאשר נהגתי עמו.

(ז) וְאַתָּה בֵּא-לֹהֶיךָ תָּשׁוּב חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שְׁמֹר וְקַוֵּה אֶל־אֱ-לֹהֶיךָ תָּמִיד:

ואתה באלהיך תשוב - בהבטחתו ובמשענתו שהוא מבטיחך אתה יכול לסמוך ותשוב אליו רק חסד ומשפט שמור ומובטח אתה לקוות לישעו תמיד.

(ח) כְּנַעַן בְּיָדוֹ מֹאזְנֵי מִרְמָה לַעֲשֹׁק אָהֵב:

כנען בידו מאזני מרמה - אתם סמוכים על בצעכם שאתם סוחרים ורמאים ועל עשריכם אתם אומרים אך עשרתי ולא אעבוד את הקב"ה.

(ט) וַיֹּאמֶר אֶפְרַיִם אַךְ עָשַׁרְתִּי מָצָאתִי אוֹן לִי כָּל־יְגִיעַי לֹא יִמְצְאוּ־לִי עָוֹן אֲשֶׁר־חֵטְא:

מצאתי און לי - און כח ומדרש אגדה היה דורש רבי שמעון זצ"ל מצאתי און לי מצאתי לי שטר חוב שיש לי מלכות על ישראל וילכו גם אחיו ויפלו וגו' הננו לך לעבדים (בראשית נ', י"ח) און לי דיני שטר כמו כותבין עליו אונו וכמו באוני אחד ובטימי אחת בב"ר וזה פירושו ויאמר אפרים אך עשרתי מצאתי און לי ירבעם בן נבט שהיה משבט אפרים מתפאר בעצמו ואומר אך עשרתי מצאתי און לי שטר אחד שכל ישראל עבדים לי שאבי קנה אותם דכתיב וילכו גם אחיו ויפלו לפניו ויאמרו הננו לך לעבדים (בראשית נ', י"ח) ומה שקנה עבד קנה רבו וכל ממונם שלי לפיכך אין בי חטא אם אטול כל אשר להם כי הם עבדי מה כתיב אחריו ואנכי י"י אלהיך מארץ מצרים (הושע י"ב, י') גדולה הבאה לאביך במצרים מאתי היתה אמר הקב"ה הננו לך לעבדים (בראשית נ', י"ח) לא שכחת אבל אנכי י"י אלהיך שנאמר בעשרת הדברות שכחת שהעמדת שני עגלים א' בבית אל וא' (מלכים א י"ב, כ"ט) בדן ולענין פשוטו של מקר' אתה אומ' מצאתי און לי ע"י עושק ומאזני מרמה ואנכי י"י אלהיך מארץ מצרי' (הושע י"ב, י') שם הבחנתי בין טיפה של בכור לטיפה שאינ' של בכור אף אני היודע ונפרע ממאזני מרמה העשויין מבלי הבין ומהטומן משקלותיו במלח כדי לרמות. **כל יגיעי לא ימצאו לי** - טוב לך אם אמרת בלבך כל ממוני לא יהא בו ספוק לכפר על עוני אשר חטאתי כן תרגם יונתן נביא אמר להון כל עותריכון לא יתקיים לכון ביום תושלמת חוביכון. **לא ימצאו** - לא יספיקו, כמו ומצא להם (במדבר י"א, כ"ב) ולא יתכן לפרש כל יגיעי כל היגיעים לבקש עוני ולא ימצא לי עון שאם כן היה ראוי לכתוב כל יגיע בלא יו"ד ולנקוד בציר"י אבל עתה אינו לשון יגע אלא לשון יגיע.

(י) וְאָנֹכִי יְיָ אֱ-לֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם עֹד אוֹשִׁיבְךָ בָּאֳהָלִים כִּימֵי מוֹעֵד:

עוד אושיבך באהלים - אכרית מתוכך סוחרי מרמה ואושיבך באהלים אעמיד מתוכך תלמידים עוסקים בתורה. **כימי מועד** - כימי מועד הראשון שהיה יעקב איש תם יושב אוהלים (בראשית כ"ה, כ"ז).

(יא) וְדִבַּרְתִּי עַל־הַנְּבִיאִים וְאָנֹכִי חָזוֹן הִרְבֵּיתִי וּבְיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמֶּה:

ודברתי על הנביאים - להוכיח אתכם ולהחזיר אתכם למוטב. **וביד הנביאים אדמה** - נראיתי להם בכמה דומיות.

דבר אחר: אדמה להם דברי ע"י משלים כדי לישבם על שומעיהם.

(יב) אִם־גִּלְעָד אָוֶן אַךְ־שָׁוְא הָיוּ בַּגִּלְגָּל שְׁוָרִים זִבְּחוּ גַּם מִזְבְּחוֹתָם כְּגַלִּים עַל תַּלְמֵי שָׂדֶי-י:

אם גלעד און - אם בא להם שבר ואונס הם גרמו לעצמם כי אך שוא היו ובגלגל שורים זבחו לעבודה זרה. **גם מזבחותם** - רבים כגלים שעל תלמי שדי, תלמי שדי היא מענית המחרישה קרויה תלם.

(יג) וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שְׂדֵה אֲרָם וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה וּבְאִשָּׁה שָׁמָר:

ויברח יעקב שדה ארם וגו' - כאדם שאומר נחזור על הראשונות שדברנו למעלה וישר אל המלאך ועוד זאת עשיתי לו הוצרך לברוח שדה ארם ידעתם איך שמרתיו. **ובאשה שמר** - את הצאן.

(יד) וּבְנָבִּיא הֶעֱלָה יְ אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנָבִיא נִשְׁמָר:

ובנביא העלה י"י וגו' - ועל שאתם מבזין את הנביאים ומלעיגין בדבריהם הלא בנביא העלה וגו'.

(טו) הִכְעִיס אֶפְרַיִם תַּמְרוּרִים וְדָמָיו עָלָיו יִטּוֹשׁ וְחֶרְפָּתוֹ יָשִׁיב לוֹ אֲדֹנָיו:

הכעיס אפרים - לבוראו לבזות את נביאיו ולבגוד בו. **תמרורים** - הם לו כי דמיו אשר שפך בהחטיאו את ישראל והמחטיאו לאד' קשה לו מן ההורגו כאשר אנו למידין מעמון ומואב שהטעו את ישראל להצמד לבעל פעור וענשן הכתוב יותר ממצרי ואדומי שטבעום בנהר ויצאו בחרב לקראתם. **עליו יטוש** - עליו יטילם הקב"ה. **וחרפתו** - שחירף את שלמה כענין שנאמר וירם יד במלך (מלכים א י"א, כ"ו) שהוכיחו ברבים על אשר בנה שלמה את המלוא כדמפורש בחלק. **ישיב לו אדוניו** - הקב"ה שהרי הוא הרע לעשות יותר ממנו.

נ"ך יומי – יום שישי י"ב שבט

הושע י"ג

(א) כְּדַבֵּר אֶפְרַיִם רְתֵת נָשָׂא הוּא בְּיִשְׂרָאֵל וַיֶּאְשַׁם בַּבַּעַל וַיָּמ�groת:

כדבר אפרים רתת - כשקנא ירבעם למקום ודבר כנגד שלמה דברים קשים וברעדה שהרי מלך גדול היה שלמה. **נשא הוא בישראל** - משם זכה להנשא להיות מלך ישראל. **ויאשם בבעל** - כיון שעלה לגדולה ויאשם בעבודה זרה. **וימות** - נכרת בית ירבעם וכן בית אחאב, ויונתן תרגם כד ממלל חד מדבית אפרים רתיתא אחיד להון לעממיא מתרברבין הוו בישראל וכדו דחבו בפולחן טעותא מתקטלין.

(ב) וְעַתָּה | יוֹסִפוּ לַחֲטֹא וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מַסֵּכָה מִכַּסְפָּם כִּתְבוּנָם עֲצַבִּים מַעֲשֵׂה חָרָשִׁים כֻּלָּה לָהֶם הֵם אֹמְרִים זֹבְחֵי אָדָם עֲגָלִים יִשָּׁקוּן:

עתה - בית יהוא שראו כל זאת יוסיפו לחטוא. **כתבונם** - כתבניתם. **זובחי אדם עגלים ישקון** - כומרי המולך אומרים לישראל מי שזובח בנו לעבודה זרה כדאי הוא להיות נושק העגל שהרי דורון חביב הקריב לו, כך פירשו רבותינו בסנהדרין. ומיושב הוא על לשון המקרא יותר מתרגום של יונתן.

(ג) לָכֵן יִהְיוּ כַּעֲנַן־בֹּקֶר וְכַטַּל מַשְׁכִּים הֹלֵךְ כְּמֹץ יְסֹעֵר מִגֹּרֶן וּכְעָשָׁן מֵאֲרֻבָּה:

וכטל משכים הולך - וכטלא דמוחי פסיק. **כמוץ יסוער מגורן** - כמוצא דנשבה רוח מאידרא. **יסוער** - אשר סערה תשאנו.

(ד) וְאָנֹכִי יְיָ אֱ-לֹהֶיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וֵא-לֹהִים זוּלָתִי לֹא תֵדָע וּמוֹשִׁיעַ אַיִן בַּלְתִּי:

ואנכי י"י אלהיך - ולא היה לך למרוד בי.

(ה) אֲנִי יְדַעְתִּיךָ בַּמִּדְבָּר בְּאֶרֶץ תַּלְאֻבוֹת:

אני ידעתיך - נתתי לב לדעת צרכך וספקתיך. **תלאובות** - אין לו דמיון ופתרונו לפי עניינו תל שאובין בו כל טובה ואין מוצאין.

(ו) כְּמַרְעִיתָם וַיִּשְׂבְּעוּ שָׂבְעוּ וַיָּרָם לִבָּם עַל־כֵּן שְׁכֵחוּנִי:

כמרעיתם - כאשר באו לארץ מרעיתם והיו שבעים, אז: שבעו וירם לבם. **וירם במטה (שמות ז', כ')** - לשון מרים דבר אחר, וירם בכאן - ויגבה הוא עצמו.

(ז) וָאֱהִי לָהֶם כְּמוֹ־שָׁחַל כְּנָמֵר עַל־דֶּרֶךְ אָשׁוּר:

על דרך אשור - כל אשור שבמקרא דגש וזה רפי שאינו שם מקום אלא ארוב ואשקוד כמו אשורנו ולא קרוב (במדבר כ"ד, י"ז).

(ח) אֶפְגְּשֵׁם כְּדֹב שַׁכּוּל וְאֶקְרַע סְגֹר לִבָּם וְאֹכְלֵם שָׁם כְּלָבִיא חַיַּת הַשָּׂדֶה תְּבַקְּעֵם:

כדוב שכול - כמו שוכל כאשר תאמר חנון ורחום כך שכול כלומר כלו לבוש שכולים ומוכן לשכל אנשים. **ואקרע סגור לבם** - כדרך הדוב אוחז צפרניו בחזה וקורע עד הלב. לשון אחר: **סגור לבם** - את לבם הסגור מלהבין לשוב אלי.

(ט) שִׁחֶתְךָ יִשְׂרָאֵל כִּי־בִי בְעֶזְרֶךָ:

שחתך ישראל - חבלת עצמך ישראל כי בי פשעת מרדת בעזרך ומקרא קצר הוא זה והמבין בלשון המקרא מיושב הוא על הלב. **כי בי** - כי בי היה המרד אשר מרדת וא"ת מה איכפת לך בעזרך מרדת כשמרדת בי.

(י) אֱהִי מַלְכְּךָ אֵפוֹא וְיוֹשִׁיעֲךָ בְּכָל־עָרֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ אֲשֶׁר אָמַרְתָּ תְּנָה־לִּי מֶלֶךְ וְשָׂרִים:

אהי מלכך איפוא - י"ת איה מלכך ואני אומר אינו צריך לעקרו ממשמעותו אהי עומד מנגד לראות איפא מלכך שאעשה עצמי רואה מה אחריתך איפא מושיעך.

(יא) אֶתֶּן־לְךָ מֶלֶךְ בְּאַפִּי וְאֶקַּח בְּעֶבְרָתִי: (יב) {פ} צָרוּר עֲוֹן אֶפְרָיִם צְפוּנָה חַטָּאתוֹ:

צרור עון אפרים - לא ויתרתי עליו צפון הוא אתי.

(יג) חֶבְלֵי יוֹלֵדָה יָבֹאוּ לוֹ הוּא־בֵן לֹא חָכָם כִּי־עֵת לֹא־יַעֲמֹד בְּמִשְׁבַּר בָּנִים:

כי עת - צרה באה לו אשר לא יוכל לעמוד ולהתקיים. **במשבר בנים** - שהיולדת יושבת עליו לילד ובלעז קורין למשבר שילא. **במשבר בנים** - כמשבר העשוי ללידת בנים.

(יד) מִיַּד שְׁאוֹל אֶפְדֵּם מִמָּוֶת אֶגְאָלֵם אֱהִי דְבָרֶיךָ מָוֶת אֱהִי קָטָבְךָ שְׁאוֹל נֹחַם יִסָּתֵר מֵעֵינָי:

מיד שאול אפדם - אני הוא שהייתי פודם מיד שאול וגואלם ממות אבל עתה אהי דבריך מות אשים עצמי לדבר עליך דברי מות. **אהי** - קוטב עליך גזרת שאול. **נוחם יסתר מעיני** - לא אנחם על הרעה הזאת, נוחם לשון ניחום והמ"ם משורש התיבה כמו מ"ם של נועם שהרי הטע' למעלה והחי"ת נקוד פתח ואם היה לשון נח והמ"ם משמש בו לשון רבים היה טעמו תחת החי"ת ונקודה קמץ נוחם רוחם.

(טו) כִּי הוּא בֵּין אַחִים יַפְרִיא יָבוֹא קָדִים רוּחַ יְהוָה מִמִּדְבָּר עֹלֶה וְיֵבוֹשׁ מְקוֹרוֹ וְיֶחֱרַב מַעְיָנוֹ הוּא יִשְׁסֶּה אוֹצַר כָּל־כְּלִי חֶמְדָּה:

כי הוא בין אחים יפריא - ת"י ארי אינון מתקריין בנין ועובדין מקלקלין אסגיאו אחים, לשון דבר רע, כמו אח עשויה לברק (יחזקאל כ"א, כ') ואמר אח אל כל תועבות (יחזקאל ו', י"א). **יפריא** - לשון פורה ראש ולענה (דברים כ"ט, י"ז). ואני אומר: **אחים** - לשון ותרענה באחו (בראשית מ"א, ב'), בין אחים יפריא מפריח וצומח באחו בין אחים בין הגדל בפלגי מים אשר תמיד יפריא ולפי שדימהו לאחו הוא אומר יבא קדים, ויבוש מקורו. דבר אחר: כי הוא בין אחים יפריא ירבעם הוא בן שהפריא אחוותן של ישראל על ידו נחלקו לשני ממלכות. **יפריא** - לשון פרא אדם (בראשית ט"ז, י"ב). **יבוא קדים** - מלך תקיף כרוח קידומא במימרא די"י מאורח מדברא יסק. **הוא יששה** - אותו המלך ישסה אוצרות כל כלי חמדתו.

נ"ך יומי – שבת קודש י"ג שבט || פרשת בשלח-שירה

הושע י"ד

(א) תֶּאְשַׁם שֹׁמְרוֹן כִּי מָרְתָה בֵּא-לֹהֶיהָ בַּחֶרֶב יִפֹּלוּ עֹלְלֵיהֶם יֵרֳטָשׁוּ וְהָרְיוֹתֶיו יְבֻקָּעוּ׃

תאשם שומרון - מעתה תגלה אשמתה. **הריותיו** - נשים מעוברות שבתוכה.

(ב) {פ} שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְ אֱ-לֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ׃

שובה ישראל - שבארץ יהודה פן יקרה אתכם כשומרון לכך נסמכו העניינים, משל למלך שמרדה עליו מדינה שלח המלך פולימרכוס ואמר להחריבה היה אותו פולימרכוס בקי ומיושב אמר להם טלו לכם ימים ואם לאו אני עושה לכם כדרך שעשיתי למדינה פלונית ולחברותיה ולאיפרכיא פלונית ולחברותיה לכך נאמר תאשם שומרון ואומר שובה ישראל עד י"י אלהיך כדאיתא בסיפרי בפ' וישב ישראל בשטים (במדבר כ"ה, א'). **עד י"י אלהיך** - תני בשם רבי מאיר שובה ישראל בעוד שהוא י"י במדת הרחמים ואם לאו אלהיך מדת הדין עד דלא יתעבד סניגוריא קטיגוריא. **כי כשלת** - באו לך מכשולים בעד עוונך.

(ג) קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְ אִמְרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשָּׂא עָוֹן וְקַח־טּוֹב וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ׃

כל תשא עון - כל עוונותינו סלח. **וקח טוב** - ולמדנו דרך טוב. דבר אחר: מעט מעשים טובים שבידינו קח בידך ושפטנו אחריהם וכן דוד אומר מלפניך משפטי יצא עיניך תחזינה מישרים (תהלים י"ז, ב'). דבר אחר: וקח טוב וקבל הודיה מאתנו שנאמר טוב להודות לי"י (תהלים צ"ב, ב'). **ונשלמה פרים** - שהיה לנו להקריב לפניך נשלם אותם בריצוי דברי שפתינו.

(ד) אַשּׁוּר| לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ עַל־סוּס לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱ-לֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ אֲשֶׁר־בְּךָ יְרֻחַם יָתוֹם׃

אשור לא יושיענו - עוד זאת אמרו לפניו לא נבקש עוד עזרת אדם לא מאשור ולא ממצרים. **על סוס לא נרכב** - זו היא עזרת מצרים שהיו שולחים להם סוסים כמו שאמרו לישעיה לא כי על סוס ננוס ועל קל נרכב (ישעיהו ל', ט"ז). **ולא נאמר עוד למעשה ידינו** - שהם אלהינו. **אשר בך** - לבדך תהיה תקותינו המרחם יתומים.

(ה) אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם אֹהֲבֵם נְדָבָה כִּי שָׁב אַפִּי מִמֶּנּוּ׃

ארפא משובתם - אמר הנביא כך אמר לי רוח הקודש מאחר שיאמרו לפני כן ארפא משובתם ואוהבם בנדבת רוחי אעפ"י שאינן ראויין לאהבה אתנדב לאהבתם כי שב אפי ממנו.

(ו) אֶהְיֶה כַּטַּל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כַּשּׁוֹשַׁנָּה וְיַךְ שָׁרָשָׁיו כַּלְּבָנוֹן׃

ויך - הטל את שרשיו ויצליחם כלבנון - כשרשי אילני הלבנון שהם גדולים.

(ז) יֵלְכוּ יְנִקוֹתָיו וִיהִי כַזַּיִת הוֹדוֹ וְרֵיחַ לוֹ כַּלְּבָנוֹן׃

ילכו יונקותיו - יסגון בנין ובנן ויהי כזית מנרתא דקודשא זיהון וריחהון כריח קטרת בוסמיא. **כלבנון** - כבית מקדשא.

(ח) יָשֻׁבוּ֙ יֹשְׁבֵ֣י בְצִלּ֔וֹ יְחַיּ֖וּ דָּגָ֑ן וְיִפְרְחוּ֙ כַּגֶּ֔פֶן זִכְרֹ֖ו כְּיֵ֥ין לְבָנֹֽון׃

ישובו יושבי בצלו - אותן שהיו כבר יושבים בצל הלבנון שדימה בו ישראל ובית המקדש ועכשיו גלו מעמו ישובו אליו. **זכרו כיין לבנון** - כדוכרן יבבות חצוצרתא דעל חמר עתיק דמתנסך בבית מקדשא שהיו תוקעין בחצוצרות על הנסכים כשהלוים אומרים בשיר.

(ט) אֶפְרַ֤יִם מַה־לִּי֙ עֹ֣וד לָֽעֲצַבִּ֔ים אֲנִ֥י עָנִ֖יתִי וַאֲשׁוּרֶ֑נּוּ אֲנִי֙ כִּבְרֹ֣וש רַעֲנָ֔ן מִמֶּ֥נִּי פִרְיְךָ֖ נִמְצָֽא׃

אפרים - יאמר מה לי עוד ללכת אחרי העצבים וישובו מעבודה זרה אני אענהו מצרתו. **ואשורנו** - אראה בעניו. **אני כברוש רענן** - אני לו נכפף להיות אוחז ידו בי כברוש רענן הנכפף לארץ שאדם אוחז בענפיו כלומר אהיה מצוי לו. **ממני פריך מצא** והלא אני הוא שכל טובתך מאתי באה.

(י) מִ֤י חָכָם֙ וְיָבֶן֙ אֵ֣לֶּה נָבֹ֔ון וְיֵדָעֵ֖ם כִּֽי־יְשָׁרִ֣ים דַּרְכֵ֣י יְ֑ וְצַדִּקִים֙ יֵלְכ֣וּ בָ֔ם וּפֹשְׁעִ֖ים יִכָּשְׁלוּ־בָֽם׃

מי חכם - בכם. **ויבן אלה** - מי חכם בכם ויתבונן לתת לב לכל אלה וישוב אלי. **ופושעים יכשלו בם** - בשבילם על שלא הלכו בהן, כן תרגם יונתן.

פרק משנה שבועי – פרשת בשלח

הוריות פרק א׳

(א) הוֹרוּ בֵית דִּין לַעֲבֹר עַל אַחַת מִכָּל מִצְוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּתּוֹרָה, וְהָלַךְ הַיָּחִיד וְעָשָׂה שׁוֹגֵג עַל פִּיהֶם, בֵּין שֶׁעָשׂוּ וְעָשָׂה עִמָּהֶן, בֵּין שֶׁעָשׂוּ וְעָשָׂה אַחֲרֵיהֶן, בֵּין שֶׁלֹּא עָשׂוּ וְעָשָׂה, פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁתָּלָה בְּבֵית דִּין. הוֹרוּ בֵית דִּין וְיָדַע אֶחָד מֵהֶן שֶׁטָּעוּ, אוֹ תַּלְמִיד וְהוּא רָאוּי לְהוֹרָאָה, וְהָלַךְ וְעָשָׂה עַל פִּיהֶן, בֵּין שֶׁעָשׂוּ וְעָשָׂה עִמָּהֶן, בֵּין שֶׁעָשׂוּ וְעָשָׂה אַחֲרֵיהֶן, בֵּין שֶׁלֹּא עָשׂוּ וְעָשָׂה, הֲרֵי זֶה חַיָּב, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא תָלָה בְּבֵית דִּין. זֶה הַכְּלָל, הַתּוֹלֶה בְּעַצְמוֹ, חַיָּב. וְהַתּוֹלֶה בְּבֵית דִּין, פָּטוּר.

הוֹרוּ בֵית דִּין לַעֲבֹר. שֶׁאָמְרוּ לָעֶם מְתָּרִים אַתֶּם לַעֲשׂוֹת דָּבָר שֶׁחַיָּבִים עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת: **וְהָלַךְ הַיָּחִיד וְעָשָׂה**. מַתְנִיתִין רַבִּי יְהוּדָה הִיא דְּאָמַר יָחִיד שֶׁעָשָׂה בְּהוֹרָאַת בֵּית דִּין פָּטוּר. וְאֵינָהּ הֲלָכָה, אֲבָל כְּרַבָּנָן דְּאָמְרֵי יָחִיד שֶׁעָשָׂה בְּהוֹרָאַת בֵּית דִּין חַיָּב. וְאֵינוֹ פָּטוּר עַד שֶׁיְּהוּ הָעוֹשִׂים עַל פִּי בֵּית דִּין רֹב יוֹשְׁבֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אוֹ רֹב הַשְּׁבָטִים, וְאָז בֵּית דִּין מְבִיאִין פַּר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר, וְהָעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם פְּטוּרִים: **שׁוֹגֵג עַל פִּיהֶם**. לַאֲפוֹקֵי הֵיכָא שֶׁלֹּא תָּלָה בְּהוֹרָאַת בֵּית דִּין, כְּגוֹן שֶׁהוֹרוּ בֵּית דִּין שֶׁחֵלֶב מֻתָּר, וְנִתְחַלֵּף לוֹ חֵלֶב בְּשֶׁמֶן וַאֲכָלוֹ, שֶׁזֶּה חַיָּב, שֶׁהֲרֵי לֹא עַל פִּי בֵּית דִּין אָכַל: **בֵּין שֶׁלֹּא עָשׂוּ**. בֵּית דִּין עַצְמָן מַעֲשֶׂה עַל פִּי הוֹרָאָתָם, הוּא פָּטוּר וְהֵן חַיָּבִין, שֶׁבֵּית דִּין אֵין מְבִיאִין קָרְבָּן אֶלָּא עַל שִׁגְגַת הוֹרָאָה, שֶׁהַמַּעֲשֶׂה תָּלוּי בַּקָּהָל וְהַהוֹרָאָה בְּבֵית דִּין: **הֲרֵי זֶה חַיָּב מִפְּנֵי שֶׁלֹּא תָלָה בְּבֵית דִּין**. וְאַף עַל גַּב דְּמִזִּיד הוּא זֶה, שֶׁהֲרֵי יָדַע שֶׁטָּעוּ וְאַף עַל פִּי כֵן עָשָׂה כְּדִבְרֵיהֶם, וּמֵזִיד לָאו בַּר קָרְבָּן הוּא, הָא אָמְרִינַן בַּגְּמָרָא שֶׁהוּא שׁוֹגֵג, שֶׁחָשַׁב שֶׁמִּצְוָה לַעֲשׂוֹת עַל פִּי בֵּית דִּין וַאֲפִלּוּ יָדַע בָּהֶן שֶׁטָּעוּ: **זֶה הַכְּלָל**. לַאֲתוֹיֵי מְבַעֵט בְּהוֹרָאָה, שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לַעֲשׂוֹת עַל פִּי הוֹרָאָתָם, וְעָשָׂה כְּהוֹרַאת בֵּית דִּין לֹא מִפְּנֵי שֶׁסָּמַךְ עַל הוֹרָאָתָם אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁנִּדְמָה לוֹ בְּדַעְתּוֹ שֶׁזֶּה מֻתָּר, הֲרֵי זֶה חַיָּב:

(ב) הוֹרוּ בֵית דִּין, וְיָדְעוּ שֶׁטָּעוּ, וְחָזְרוּ בָהֶן, בֵּין שֶׁהֵבִיאוּ כַפָּרָתָן וּבֵין שֶׁלֹּא הֵבִיאוּ כַפָּרָתָן, וְהָלַךְ וְעָשָׂה עַל פִּיהֶן, רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, סָפֵק. אֵיזֶהוּ סָפֵק. יָשַׁב לוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, חַיָּב. הָלַךְ לוֹ לִמְדִינַת הַיָּם, פָּטוּר. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, מוֹדֶה אֲנִי בָּזֶה שֶׁהוּא קָרוֹב לִפְטוֹר מִן הַחוֹבָה. אָמַר לוֹ בֶּן עַזַּאי, מַה שָּׁנָה זֶה מִן הַיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, שֶׁהַיּוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ אֶפְשָׁר הָיָה לוֹ שֶׁיִּשְׁמַע, וְזֶה לֹא הָיָה אֶפְשָׁר לוֹ שֶׁיִּשְׁמַע.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. כֵּיוָן שֶׁפָּשְׁטָה הוֹרָאָתָם בְּרֹב צִבּוּר: **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר סָפֵק**. הוֹאִיל וְהָיָה לוֹ לִשְׁאֹל בְּכָל עֵת עַל דְּבָרִים שֶׁנִּתְחַדְּשׁוּ בְּבֵית דִּין וְלֹא שָׁאַל, הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם חָטָא אִם לֹא חָטָא, וּמֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: **אֵיזֶהוּ סָפֵק**. כְּלוֹמַר בַּמֶּה אוֹמֵר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר שֶׁהוּא נִדּוֹן כְּמִי שֶׁנִּסְתַּפֵּק לוֹ אִם חָטָא אִם לֹא חָטָא וְחַיָּב אָשָׁם תָּלוּי: **יָשַׁב בְּבֵיתוֹ**. כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ בַּמְּדִינָה שֶׁהוֹרוּ בָהּ בֵּית דִּין, שֶׁהָיָה אֶפְשָׁר שֶׁיִּשְׁמַע שֶׁחָזְרוּ בָהֶם בֵּית דִּין מֵהוֹרָאָתָם: **אֲבָל הָלַךְ לוֹ לִמְדִינַת הַיָּם**. וְלָאו דַּוְקָא הָלַךְ, אֶלָּא הֶחֱזִיק בַּדֶּרֶךְ לָלֶכֶת אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא הָלַךְ, סְבִירָא לֵיהּ לְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁמִּפְּנֵי טִרְדָּתוֹ לָצֵאת לַדֶּרֶךְ אֵינוֹ שׁוֹאֵל אִם חָזְרוּ בָהֶן בֵּית דִּין, וּפָטוּר מֵאָשָׁם תָּלוּי. וּבֶן עַזַּאי סָבַר, הוֹאִיל וַעֲדַיִן לֹא הָלַךְ הָיָה לוֹ לִשְׁאֹל. וּבְהָכִי מוֹקֵי לַהּ פְּלוּגְתַּיְהוּ בַּגְּמָרָא. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא:

(ג) הוֹרוּ בֵית דִּין לַעֲקֹר אֶת כָּל הַגּוּף, אָמְרוּ, אֵין נִדָּה בַּתּוֹרָה, אֵין שַׁבָּת בַּתּוֹרָה, אֵין עֲבוֹדָה זָרָה בַּתּוֹרָה, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין. הוֹרוּ לְבַטֵּל מִקְצָת וּלְקַיֵּם מִקְצָת, הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין. כֵּיצַד. אָמְרוּ, יֵשׁ נִדָּה בַּתּוֹרָה, אֲבָל הַבָּא עַל שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם פָּטוּר. יֵשׁ שַׁבָּת בַּתּוֹרָה, אֲבָל הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, פָּטוּר. יֵשׁ עֲבוֹדָה זָרָה בַּתּוֹרָה, אֲבָל הַמִּשְׁתַּחֲוֶה פָּטוּר, הֲרֵי אֵלּוּ חַיָּבִין, שֶׁנֶּאֱמַר: וְנֶעְלַם דָּבָר (ויקרא ד':י"ג) - דָּבָר וְלֹא כָּל הַגּוּף.

לַעֲקֹר אֶת כָּל הַגּוּף. כָּל עִקָּרוֹ שֶׁל מִצְוָה, כִּדְמְפָרֵשׁ וְאָזֵיל: **הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִים**. דִּכְתִיב (ויקרא ד) וְנֶעְלַם דָּבָר, קָרֵי בֵּהּ וְנֶעְלַם מִדָּבָר, מִקְצָת הַדָּבָר וְלֹא כֻּלּוֹ: **אֲבָל הַבָּא עַל שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם פָּטוּר**. בַּגְּמָרָא פָּרֵיךְ דְּהָא שׁוֹמֶרֶת יוֹם כְּנֶגֶד יוֹם בַּתּוֹרָה כְּתִיב (שם טו), וְסָפְרָה לָהּ, מְלַמֵּד שֶׁסּוֹפֶרֶת אֶחָד כְּנֶגֶד אֶחָד, וְכָל מִידֵי דִּכְתִיב בַּתּוֹרָה אֵין בֵּית דִּין מְבִיאִין עָלָיו קָרְבָּן. וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא כְּגוֹן דְּאָמְרִי זָבָה לֹא הֲוֵי אֶלָּא בְּיָמָא, כְּלוֹמַר, כְּשֶׁרוֹאָה דָּם בַּיּוֹם וְלֹא כְּשֶׁרוֹאָה בַּלַּיְלָה, דִּכְתִיב (שם) כָּל יְמֵי זוֹבָהּ: **הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים פָּטוּר**. דְּאָמְרִי הַכְנָסָה וְהוֹצָאָה אֲסוּרָה, דִּכְתִיב (שמות טז) אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, זְרִיקָה וְהוֹשָׁטָה מֻתֶּרֶת: **הַמִּשְׁתַּחֲוֶה פָּטוּר**. דְּאָמְרִי הִשְׁתַּחֲוָאָה דְּאִית בָּהּ פְּשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם אֲסוּרָה, דִּכְתִיב (שם לד) לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר, וְשֶׁאֵין בָּהּ פְּשׁוּט יָדַיִם וְרַגְלַיִם מֻתֶּרֶת. וּכְלָלָא דְּמִלְתָא, אֵין בֵּית דִּין חַיָּבִין עַד שֶׁיּוֹרוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין הַצִּדּוּקִין מוֹדִין בּוֹ. אֲבָל הוֹרוּ בְּדָבָר שֶׁהַצִּדּוּקִין מוֹדִין בּוֹ, פְּטוּרִין מִקָּרְבַּן צִבּוּר, וְהָרַבִּים הָעוֹשִׂים עַל פִּיהֶם כָּל אֶחָד חַיָּב לְהָבִיא קָרְבָּן עַל שִׁגְגָתוֹ. מַאי טַעֲמָא, דְּזִיל קָרֵי בֵּי רַב הוּא:

(ד) הוֹרוּ בֵית דִּין, וְיָדַע אֶחָד מֵהֶן שֶׁטָּעוּ, וְאָמַר לָהֶן טוֹעִין אַתֶּם, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה מָפְלָא שֶׁל בֵּית דִּין שָׁם, אוֹ שֶׁהָיָה אַחַד מֵהֶן גֵּר אוֹ מַמְזֵר אוֹ נָתִין אוֹ זָקֵן שֶׁלֹּא רָאָה לוֹ בָנִים, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין, שֶׁנֶּאֱמַר כָּאן עֵדָה (ויקרא ד':ט"ו) וְנֶאֱמַר לְהַלָּן עֵדָה (במדבר ל"ה:כ"ד), מָה עֵדָה הָאֲמוּר לְהַלָּן עַד שֶׁיִּהְיוּ כֻלָּם רְאוּיִין לְהוֹרָאָה, אַף עֵדָה הָאֲמוּרָה כָּאן עַד שֶׁיִּהְיוּ כֻלָּם רְאוּיִים לְהוֹרָאָה. הוֹרוּ בֵית דִּין שׁוֹגְגִים וְעָשׂוּ כָּל הַקָּהָל שׁוֹגְגִין, מְבִיאִין פָּר. מְזִידִין וְעָשׂוּ שׁוֹגְגִין, מְבִיאִין כִּשְׂבָּה וּשְׂעִירָה. שׁוֹגְגִין וְעָשׂוּ מְזִידִין, הֲרֵי אֵלּוּ פְּטוּרִין.

וְיָדַע אֶחָד מֵהֶן שֶׁטָּעוּ וְכוּ'. דְּאָמַר קְרָא (ויקרא ד) וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ, עַד שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם מַסְכִּימִים בַּשְּׁגָגָה: **מָפְלָא שֶׁל בֵּית דִּין**. הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶן, רֹאשׁ הַיְשִׁיבָה: **זָקֵן שֶׁלֹּא רָאָה בָּנִים**. אֵינוֹ רָאוּי לָדוּן דִּינֵי נְפָשׁוֹת, שֶׁשְּׁתָמוֹ שֶׁהוּא אַכְזָרִי וְלֹא יְרַחֵם: **וְנֶאֱמַר לְהַלָּן עֵדָה**. וְשָׁפְטוּ הָעֵדָה: **מָה עֵדָה הָאֲמוּרָה לְהַלָּן וְכוּ'**. שֶׁנֶּאֱמַר בַּסַּנְהֶדְרִין (במדבר יא) וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ, בְּדוֹמִין לְךָ, מְיֻחָסִין כְּמוֹתְךָ. פְּרָט לְגֵר וּלְנָתִין וּלְמַמְזֵר שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְמָנוֹת בַּסַּנְהֶדְרִין: **מְזִידִין**. שֶׁיָּדְעוּ בֵּית דִּין שֶׁהַדָּבָר אָסוּר, פְּטוּרִים מִקָּרְבַּן צִבּוּר, דְּמֵזִיד לָאו בַּר קָרְבָּן הוּא. וְהָעוֹשִׂים שׁוֹגֵג מְבִיאִים כִּשְׂבָּה אוֹ שְׂעִירָה חַטַּאת יָחִיד: **שׁוֹגְגִים וְעָשׂוּ מְזִידִין אֵלּוּ וְאֵלּוּ פְּטוּרִים**. בֵּית דִּין פְּטוּרִים שֶׁהֲרֵי לֹא עָשׂוּ הַקָּהָל מִפִּי הוֹרָאָתָם וְלֹא תָּלוּ מַעֲשֵׂיהֶם בְּבֵית דִּין, שֶׁהֲרֵי יָדְעוּ שֶׁבֵּית דִּין טָעוּ. וְכָל הָעוֹשִׂים פְּטוּרִים שֶׁהֲרֵי מְזִידִים הֵן וּמֵזִיד לָאו בַּר קָרְבָּן הוּא:

(ה) הוֹרוּ בֵית דִּין, וְעָשׂוּ כָּל הַקָּהָל אוֹ רֻבָּן עַל פִּיהֶם, מְבִיאִין פָּר. וּבַעֲבוֹדָה זָרָה, מְבִיאִין פַּר וְשָׂעִיר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שְׁנַיִם עָשָׂר שְׁבָטִים מְבִיאִין שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים, וּבַעֲבוֹדָה זָרָה, מְבִיאִין שְׁנֵים עָשָׂר פָּרִים וּשְׁנֵים עָשָׂר שְׂעִירִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שִׁלְשָׁה עָשָׂר פָּרִים, וּבַעֲבוֹדָה זָרָה, שִׁלְשָׁה עָשָׂר פָּרִים וּשְׁלֹשָׁה עָשָׂר שְׂעִירִים, פַּר וְשָׂעִיר לְכָל שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט, פַּר וְשָׂעִיר לְבֵית דִּין. הוֹרוּ בֵית דִּין, וְעָשׂוּ שִׁבְעָה שְׁבָטִים אוֹ רֻבָּן עַל פִּיהֶם, מְבִיאִים פָּר, וּבַעֲבוֹדָה זָרָה מְבִיאִין פַּר וְשָׂעִיר, דִּבְרֵי

רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, שִׁבְעָה שִׁבָּטִים שֶׁחָטְאוּ, מְבִיאִים שִׁבְעָה פָרִים, וּשְׁאָר שִׁבָּטִים שֶׁלֹּא חָטְאוּ, מְבִיאִין עַל יְדֵיהֶן פַּר, שֶׁאַף אֵלּוּ שֶׁלֹּא חָטְאוּ, מְבִיאִין עַל יְדֵי הַחוֹטְאִים. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, שִׁמְנָה פָרִים. וּבַעֲבוּדָה זָרָה, שִׁמְנָה פָרִים וּשְׁמֹנָה שְׂעִירִים, פַּר וְשָׂעִיר לְכָל שֵׁבֶט וָשֵׁבֶט, וּפַר וְשָׂעִיר לְבֵית דִּין. הוֹרוּ בֵית דִּין שֶׁל אֶחָד מִן הַשְּׁבָטִים וְעָשָׂה אוֹתוֹ הַשֵּׁבֶט עַל פִּיהֶם, אוֹתוֹ הַשֵּׁבֶט הוּא חַיָּב, וּשְׁאָר כָּל הַשְּׁבָטִים פְּטוּרִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין חַיָּבִים אֶלָּא עַל הוֹרָיַת בֵּית דִּין הַגָּדוֹל בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ (ויקרא ד':י"ג), וְלֹא עֲדַת אוֹתוֹ הַשֵּׁבֶט.

מְבִיאִין פָּר. הָאָמוּר בְּוַיִּקְרָא וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל פַּר: **וּבַעֲבוֹדָה זָרָה מְבִיאִים פַּר וְשָׂעִיר**. וְאִם הוֹרוּ לְהַתִּיר בְּאִשּׁוּר עֲבוֹדָה זָרָה, מְבִיאִין פָּר וְשָׂעִיר הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת שְׁלַח לְךָ, וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל הַמִּצוֹת הָאֵלֶּה, מִצְוָה שֶׁהִיא שְׁקוּלָה כְּנֶגֶד כָּל הַמִּצוֹת, הֲוֵי אוֹמֵר זוֹ עֲבוֹדָה זָרָה, וּכְתִיב הָתָם (שם טו) וְהָיָה אִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה נֶעֶשְׂתָה לִשְׁגָגָה וְעָשׂוּ כָל הָעֵדָה פַּר בֶּן בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה וְגוֹ' וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת. וְרַבִּי מֵאִיר סָבַר, הַאי וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל, פַּר הָאָמוּר בְּוַיִּקְרָא בְּשִׁגְגַת שְׁאָר עֲבֵרוֹת, וְכֵן וְעָשׂוּ כָל הָעֵדָה, פַּר וּשְׂעִיר הָאָמוּר בְּשִׁלַּח לְךָ בְּשִׁגְגַת עֲבוֹדָה זָרָה, הַקָּהָל שֶׁהוֹרָה בִּלְבַד הֵן הַמְּבִיאִים אוֹתָם, וְהֵן בֵּית דִּין הַגָּדוֹל: **שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים מְבִיאִין**. דְּסָבַר רַבִּי יְהוּדָה כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט אִקְרֵי קָהָל, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב כ) וַיַּעֲמֹד יְהוֹשָׁפָט בִּקְהַל יְהוּדָה: **שְׁלֹשָׁה עָשָׂר פָּרִים**. דְּסָבַר רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁאֵין בֵּית דִּין שֶׁשָּׁגְגוּ בְּהוֹרָאָה מִתְכַּפְּרִים בְּפָרִים וּשְׂעִירִים שֶׁל הַשְּׁבָטִים, אֶלָּא חַיָּבִים לְהָבִיא פָּר וְשָׂעִיר לְעַצְמָם: **שִׁבְעָה שְׁבָטִים**. שֶׁהֵם רֹב מִנְיַן שֶׁל שְׁבָטִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן מְעוּט יִשְׂרָאֵל, אוֹ רֹב מִנְיַן יִשְׂרָאֵל וְאַף עַל פִּי שֶׁיִּהְיוּ מְמֻעוּט מִנְיַן הַשְּׁבָטִים, וַאֲפִלּוּ עָשָׂה שֵׁבֶט אֶחָד וְהוּא רֹב יִשְׂרָאֵל, מְבִיאִין כָּל שְׁאָר הַשְּׁבָטִים שֶׁלֹּא חָטְאוּ עַל יְדֵי אֵלּוּ הַחוֹטְאִים: **שִׁמְנָה פָרִים**. דְּסָבַר רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁאֵין אוֹתָן שֶׁלֹּא חָטְאוּ מְבִיאִים עַל יְדֵי הַחוֹטְאִים. וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: **וְעָשָׂה אוֹתוֹ שֵׁבֶט**. לְעַצְמוֹ, וְאֵין כָּאן רֹב מִנְיַן יִשְׂרָאֵל וְלֹא רֹב הַשְּׁבָטִים: **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין חַיָּבִים וְכוּ'**. וַהֲלָכָה כַּחֲכָמִים:

השיעור השבועי - פרשת בשלח

ויבקעו המים

"מעין גנים" סדרה ג' - פרשת בשלח

"וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ עַל הַיָּם וַיּוֹלֶךְ ה' אֶת הַיָּם בְּרוּחַ קָדִים עַזָּה כָּל הַלַּיְלָה וַיָּשֶׂם אֶת הַיָּם לֶחָרָבָה וַיִּבָּקְעוּ הַמָּיִם". הנס הגדול של קריעת ים סוף מרוכז בשתי המלים "ויבקעו המים". על כך אמרו חז"ל "ויבקעו המים - כל מים שבעולם" (כמובא בפירוש רש"י, פשוטו של מקרא). ובמדרש: "אינו אומר 'ויבקע הים' אלא 'ויבקעו המים' מלמד שכל המים שהיו בכל המעיינות ובבורות ובכל מקום נבקעו", וכן אמרו חז"ל שגם המים העליונים וגם המים התחתונים נבקעו, בכל הבריאה ובכל רבדי המציאות.

שלש בחינות מים

נתבונן במשמעות הפנימית של המושג "מים" המתפרש בכמה אופנים: הפירוש הראשון, הידוע והחשוב, הוא "אין מים אלא תורה". במשמעות נוספת, מים הם תשובה, כמו שנדרש הפסוק "ורוח אלהים מרחפת על פני המים" - הרוח היא "רוחו של מלך המשיח" שיבוא בזכות התשובה השלמה שלנו, "התשובה נמשלה כמים, שנאמר 'שפכי כמים לבך". במשמעות שלישית: לפעמים המים רומזים לקב"ה בעצמו, "אין מים אלא הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'אותי עזבו מקור מים חיים'".
אם כן, גם את בקיעת "כל מים שבעולם" יש להבין ביחס לתורה, ביחס לתשובה, ואפילו ביחס לה' (והסימן: תורה תשובה הוי' = יה פעמים מים).

בקיעת מי התורה: נגלה ונסתר, "אלו ואלו"

לבקיעת המים ביחס לתורה יש שני פירושים. ראשית, ההבחנה בין שני הממדים של התורה, נגלה ונסתר. ביום הראשון של הבריאה המים היו יחידה אחת, "מים במים", וביום השני הבדיל הקב"ה בין המים העליונים למים התחתונים. שני אלו מכוונים לשני הממדים בתורה: המים העליונים הם נשמת התורה הפנימית, הקבלה והחסידות, הממד הנסתר, ואילו המים התחתונים הם גוף התורה, הממד הגלוי שבה. אם כן, "ויבקעו המים" מכוון להבחנה בין המים העליונים של התורה למים התחתונים של התורה (לפעמים מוסבר שהמים העליונים הם כללות חכמת התורה ומים תחתונים הם כללות חכמת הטבע-המדע, כאשר חכמת הטבע צריכה להתחבר לחכמת התורה. אך כאן אנו עוסקים בשני ממדים בתורה עצמה).
פירוש שני: התורה מלאה מחלוקות, דעות שונות ואף הפוכות, שחור ולבן - כל מקום בתורה 'נבקע לשנים' - ובכל זאת "אלו ואלו דברי אלהים חיים", שתי הדעות אמת, פרדוקס קיים. זו הבקיעה של מי התורה, הזיהוי שבכל דבר בתורה יש שתי דעות ושתיהן אמת, "אין אמת אלא תורה".

בכלל, בלשון הקדש המלה "מים" מורה על מציאות אחת אבל בצורת רבים (אין צורת יחיד ל"מים") - מתאים לתורה שהיא אחת ו'נבקעת' לשני ממדים, "אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי".

בקיעת מי התשובה: "תשובה עילאה" ו"תשובה תתאה"

בקיעת המים של התשובה היא גילוי שתי הדרגות, "תשובה עילאה" ו"תשובה תתאה". תשובה עילאה-עליונה היא שיבה אל ה' מתוך תענוג של קרבת ה', ועד להתאחדות עם ה'. תשובה תתאה-תחתונה היא שיבה אל ה' מתוך תחושת הריחוק ממנו, מתוך מרירות והכרה עד כמה נפלתי במעשי הלא נכונים. תשובה עילאה עיקרה בהרגשת התכלית אליה מתקרבים, ותשובה תתאה עיקרה בהרגשת המקום השפל ממנו אני בא.

באופן דומה, קיימת חלוקה בין תשובה מאהבה ותשובה מיראה - תשובה מיראה היינו היראה מהריחוק שלי מה' ותשובה מאהבה היינו תשובה מתוך אהבת ה' וקרבתו.

בקיעת מי האלקות: "סובב" ו"ממלא"

מהי הבקיעה ב"אין מים אלא הקב"ה"? מוסבר בחסידות שאף על פי שה' הוא אחד יחיד ומיוחד, יש שתי צורות תפיסה שלו ביחס אלינו, כ"אור אין סוף הסובב כל עלמין" וכ"אור אין סוף הממלא כל עלמין".

בשתי הצורות ה' מתיחס אלינו כאלקים 'אישי' (פרסונלי), בהשגחה פרטית על כל צעדינו, וממילא אפשר לפנות אליו בתפלה ולעבוד אותו כעבד את אדוניו וכבן את אביו. אלא שהאור הממלא הוא מה שאנחנו, הנבראים, יכולים 'להפנים' בקרבנו (תפיסה אימננטית של האלוקות), והאור הסובב כל עלמין הוא מה שאיננו יכולים להפנים אותן, לתפוס ולהכיל (היינו תפיסת אלוקות טרנסצנדנטלית), ולכן הוא נקרא סובב (אע"פ שבאמת הוא נמצא לגמרי "בתוך תוכו" של הנברא ומקיים אותו).

חיבור הממדים ביבשה שבתוך הים

בקיעת המים בכל הממדים אינה רק הבדלה וחשיפת שני הממדים השונים. הרי התמונה השלמה היא כמו שנאמר מיד לאחר "ויבקעו המים" - "וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם בַּיַּבָּשָׁה וְהַמַּיִם לָהֶם חוֹמָה מִימִינָם וּמִשְּׂמֹאלָם". המים בכל העולם התחלקו, אבל ביניהם אין תהום פעורה ללא תכלית, אלא יַבָּשה שבתוכה עוברים בני ישראל, "דרך לעבור גאולים". השביל הזה, בו עוברים בני ישראל, הוא הכח לאחד את שני הממדים-הבקעים של המים, כל מים שבעולם. יותר מזה: זהו הכח של נשמות ישראל, ללכת באמצע ולחבר את שני הממדים.

ביחס לסובב וממלא, שני הממדים ב'מי האלוקות': ההליכה באמצע היא הגילוי ש"ה' הוא הכל והכל הוא ה'" (ה' הוא הכל באור הסובב, והכל הוא ה' מצד הממלא). והרמז: "ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה" עולה 1430, הכל פעמים הוי', או הים פעמים הוי' - ה' הוא הכל והכל הוא ה' כמו שנגלה בים סוף.

וכן בנוגע לשני הממדים בתשובה: התכלית היא איחוד תשובה עילאה ותשובה תתאה, וכמו שפירש הרב המגיד ממעזריטש נ"ע "שובה ישראל עד הוי' אלהיך [כי כשלת בעונך]", שהתשובה צריכה להיות עד שהוי' יהיה אלהיך - הוי' רומז לתשובה עילאה (מתוך אור ותענוג אין סוף על קירובו להשי"ת) ו"אלהיך" רומז לתשובה תתאה (מתוך מרירות על ריחוקו מהשי"ת, היינו על מה ש"כשלת בעונך").

ובנוגע לתורה, מבואר שה"תורה חדשה" של מלך המשיח היא "תורה אחת" בעצם, תורה שבה מתיחדים שני ממדי התורה, הנגלה והנסתר, כאחד ממש. כל הלכה תילמד על פי סוד וכל סוד ישתקף בהלכה למעשה ובמעשה בפועל. מבואר שלימוד ההלכה שייך בעיקר לימי החול, בהם אומרים "הריעו להוי' כל הארץ" ("מזמור לתודה" שנאמר רק בימי חול) ר"ת הלכה, וליום השבת שייך בעיקר לימוד הקבלה ר"ת "השתחוו להוי' בהדרת קדש" (שאומרים בשבת) - אך התכלית היא להגיע ל"יום שכולו שבת" שאז ההלכה והקבלה הופכים לדבר אחד.

ובנוגע למחלוקות בתורה: יתגלה השרש האמיתי של כל מחלוקת בתורה, מה ש"אלו ואלו דברי אלהים חיים" ר"ת אחד, והוא הגילוי של "דעת עליון" ששם ההפכים אינם הפכים כלל אלא הכל בחינת "אחת דבר אלהים", כמבואר בחסידות.

לוח הילולא דצדיקיא לשבוע פרשת בשלח

יום ראשון, ז׳ שבט

הרה"ק רַבִּי דָּוִד ב"ר שְׁלֹמֹה צְבִי מִלֶּעלוֹב. (תקע"ד)

יום שני, ח׳ שבט

הרה"ק רַבִּי שְׁמוּאֵל מִשִּׁינָאוָוא. בַּעַל 'רָמָתַיִם צוֹפִים'. (תרל"ה)

יום שלישי, ט׳ שבט

הרה"ק רַבִּי אַלְטֶער אַבְרָהָם יוֹסֵף הַלֵּוִי ב"ר חַיִּים פַּיְיבוּש הוֹרְוִויץ מִטְּבֶרְיָה. (תרמ"ד)

יום רביעי, י׳ שבט

כ"ק אדמו"ר יוֹסֵף יִצְחָק שְׁנֵיאוֹרְסָאהן. (תש"י)

הרה"ק רַבִּי שְׁלֹמֹה ב"ר אַבְרָהָם פְּלַאם מִסְּקָאהל - רַבִּי שְׁלֹמֹה לוּצְקָער. בַּעַל 'דִּבְרַת שְׁלֹמֹה'. (תקע"ג)
הרה"ק רַבִּי דֹּב בָּעריש ב"ר שְׁמוּאֵל רַפָּאפוֹרְט מֵרַאוָוע רוּסְקָא. בַּעַל 'דֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ'. (תרס"ו)

יום חמישי, י"א שבט

הרה"ק רַבִּי יְהוּדָה צְבִי הַכֹּהֵן בהרה"ק ר' אוּרִי יַאלֶעס מִסַּאמְבּוּר. (תרע"ט)

שבת קדש, י"ג שבט

הרה"ק רַבִּי מָרְדְּכַי יָפֶה ב"ר נֹחַ מִלֶּעכָוויטְש. (תק"ע)

הַגָּאוֹן רַבִּי יִשָּׂכָר שְׁלֹמֹה ב"ר יִצְחָק טַייְכְטַאל, אַבַ"ד פִּישְׁטִיאַן. בַּעַל ' אֵם הַבָּנִים שְׂמֵחָה'. (תש"ה)

הרבי הריי"צ

"סדר צריך להיות!"

כ"ק אדמו"ר רבי יוסף יצחק שניאורסון ,הרבי הקודם מליובאוויטש, נולד לאביו רבי שלום דובער)כ"ק אדמו"ר הרש"ב) בשנת תר"מ, י"ב בתמוז. בגיל חמש עשרה מינהו אביו למזכירו בעסקנות ציבורית, ובגיל שבע עשרה נישא לרעייתו הרבנית נחמה דינה והתמנה למנהל ישיבת תומכי תמימים שיסד אז אביו. בשנת תר"פ נפטר הרבי הרש"ב, זמן קצר לאחר פרוץ המהפכה הקומוניסטית. הרבי הריי"צ מונה לממלא מקומו, והחל בפעולות נמרצות למען היהדות ברוסיה. בעקבות פעילותו נאסר הרבי על ידי הג.פ.או. פעמים רבות, האחרונה והמשמעותית שבהם בט"ו בסיוון תרפ"ז, אז נגזר דינו למוות ללא משפט. לאחר לחצים בינלאומיים הומר עונש המוות לעונש גלות (ביום ג' בתמוז), והוא שוחרר מהכלא. בתחילה נשלח לגלות בעיר קוסטרומה, אך כבר בי"ב בתמוז שוחרר הרבי לביתו. מכיון שבפועל התבצע השחרור למחרת, בי"ג בתמוז, מציינים מאז חסידי חב"ד את ימי י"ב־י"ג בתמוז כ'חג הגאולה' של הרבי הריי"צ. בב' טבת ת"ש חולץ מוורשה הכבושה והפליג לארה"ב, ותקופה קצרה לאחר מכן רכש את בנין 770 והפכו למרכז חב"ד העולמי. הסתלק בשבת פרשת בא, י' בשבט תש"י, ואת מקומו בנשיאות חב"ד מילא חתנו, כ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל שניאורסון.

***

כ"ק אדמו"ר רבי יוסף יצחק שניאורסון ,הרבי הקודם מליובאוויטש, נולד לאביו רבי שלום דובער)כ"ק אדמו"ר הרש"ב) בשנת תר"מ, י"ב בתמוז. בגיל חמש עשרה מינהו אביו למזכירו בעסקנות ציבורית, ובגיל שבע עשרה נישא לרעייתו הרבנית נחמה דינה והתמנה למנהל ישיבת תומכי תמימים שיסד אז אביו. בשנת תר"פ נפטר הרבי הרש"ב, זמן קצר לאחר פרוץ המהפכה הקומוניסטית. הרבי הריי"צ מונה לממלא מקומו, והחל בפעולות נמרצות למען היהדות ברוסיה. בעקבות פעילותו נאסר הרבי על ידי הג.פ.או. פעמים רבות, האחרונה והמשמעותית שבהם בט"ו בסיוון תרפ"ז, אז נגזר דינו למוות ללא משפט. לאחר לחצים בינלאומיים הומר עונש המוות לעונש גלות (ביום ג' בתמוז), והוא שוחרר מהכלא. בתחילה נשלח לגלות בעיר קוסטרומה, אך כבר בי"ב בתמוז שוחרר הרבי לביתו. מכיון שבפועל התבצע השחרור למחרת, בי"ג בתמוז, מציינים מאז חסידי חב"ד את ימי י"ב־י"ג בתמוז כ'חג הגאולה' של הרבי הריי"צ. בב' טבת ת"ש חולץ מוורשה הכבושה והפליג לארה"ב, ותקופה קצרה לאחר מכן רכש את בנין 770 והפכו למרכז חב"ד העולמי. הסתלק בשבת פרשת בא, י' בשבט תש"י,

ואת מקומו בנשיאות חב"ד מילא חתנו, כ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל שניאורסון.

***

אפשר להתעכב על פרטים רבים בסיפור: מהאכפתיות והמחשבה שמקדיש הריי"צ לכבודה של סבתו, דרך תאריך פטירת הרבנית הזהה לתאריך פטירתו שלו עצמו [מה שמלמד על קשר עצמי ביותר ביניהם] ועד היכולת הנדירה שלו לכוון בדיוק לרצון אביו. אך אנו נתבונן כאן בעיקר בנקודה אחת, המלמדת משהו מהותי על אופיו של הריי"צ ושל צדיקים בכלל.

ב"לוח היום יום" מביא הרבי בשם חמיו, הרבי הריי"צ, כי הרביים כולם - החל מהבעל שם טוב - היו מסודרים. אך נראה כי יותר מכולם מתאפיין בכך הרבי הריי"צ עצמו, הרבי השישי בחסידות חב"ד. גם כאן ההקפדה על סדרי הלוויה, מי קודם ומי אחר כך, היתה חשובה לרבי במיוחד. מדוע זה כך?

כפי שכבר נזכר פעם במדור זה, הנהגה מסודרת בכלל, ובפרט החוש בקדימה ואיחור, הם תכונות השייכות לספירת היסוד בנפש. את היסוד, המרכז ומוציא לפועל את כוחותיהן של כל הספירות שקדמו לו, ניתן לדמות לכלי בעל שפופרת צרה המתמלא בגולות קטנות ומשחרר אותן בזו אחר זו. רק כאשר הוא פועל כהלכה, תתבטא הנפש באופן מתוקן המשקף את פנימיותה האמיתית. אך כאשר האדם פוגם בבריתו, הוא מאבד את יכולתו לקבוע סדר עדיפויות נכון בין ענייניו. לא תמיד הוא מרגיש בכך, כמובן, אבל הדבר לא מפחית מחשיבות העניין...

סדר עדיפויות נכון הוא גם התנאי השישי מתוך שבעה לחינוך מוצלח, אותם מונה הרבי הריי"צ בקונטרס "כללי החינוך וההדרכה" (וכאן, כמו במיקומו של הרבי הריי"צ בשושלת, המספר משמעותי במיוחד: גם ספירת היסוד היא הספירה השישית מתוך שבע המידות, ובחירתו שלו למקם כלל זה במקום השישי מרמזת לנו על הקשר בינו לבין הספירה). הדוגמה אותה מביא הרבי הריי"צ כדי להמחיש זאת, היא של תלמיד הסובל משתי מידות רעות: שקרנות ורתחנות. הרבי הריי"צ מדגיש כי אם ינסה המחנך לטפל בבעיות אלה במקביל ייוצר לחץ גדול מדי אצל המחונך, והוא יינזק במקום להתקדם. כאן יש להפעיל שיקול דעת ולזהות מהו התחום הקריטי יותר, שיש לטפל בו קודם כל (בין השקר והכעס, קובע הרבי הריי"צ, הכעס מזיק פיזית ונפשית יותר מן השקר ו"חמירא סכנתא מאיסורא").

מעניין לראות כי את עצמו סידר הרבי הריי"צ דווקא בסוף השיירה. ניתן לומר כי זהו שיקול של "אחרון אחרון חביב", המשתקף גם בסדרן של שאר הקבוצות, ואולי בחר לעצמו הרבי את תפקיד ה"מאסף לכל המחנות" שידועה מעלתו בחסידות. הקשר ליסוד מהווה גם הוא הסבר אפשרי למיקומו של אדמו"ר הריי"צ בסוף התור: בכלי צר, כזה אליו נמשל היסוד, הנכנס ראשון יוצא אחרון (ראה רש"י לפרשת תולדות, "יעקב נוצר מטיפה ראשונה, ועשיו מן השנייה. צא ולמד משפופרת שפיה קצרה..."). הרבי, שהוא החשוב מכולם ו"נכנס ראשון" ברוחניות, יוצא אחרון אחרי מיטתה של סבתו.

אחדות התורה

מָה מְאַחֵד אוֹתָנוּ? הַדֶּבֶק שֶׁמְּחַבֵּר אוֹתָנוּ צָרִיךְ לִהְיוֹת הַתּוֹרָה. זֶהוּ הַחִבּוּר הָאֲמִתִּי. מֻמְלָץ מְאֹד - לִפְנֵי כְּשֶׁנָּה הִתְחַלְנוּ לִלְמֹד כָּל יוֹם פֶּרֶק תָּנָ"ךְ. אִם כֻּלָּם לוֹמְדִים אֶת פֶּרֶק הַתָּנָ"ךְ הַזֶּה, כַּמָּה שֶׁזֶּה כְּאִלּוּ חִיצוֹנִי - זֶה בְּהֶחְלֵט מְחַבֵּר. חוּץ מֵהַחָתָ"ת שֶׁל הָרַבִּי הַקּוֹדֵם, הָרַבִּי הוֹסִיף גַּם רַמְבָּ"ם, וְזֶהוּ הַחִבּוּר בֵּין הַחֲסִידִים, הַלִּמּוּד הַיּוֹמִי הַזֶּה. בִּשְׁבִילֵנוּ אֲנַחְנוּ הוֹסַפְנוּ כַּמָּה דְּבָרִים לֹא קָשִׁים. לֹא מְסֻבָּךְ: פֶּרֶק תָּנָ"ךְ (אֲנַחְנוּ הַיּוֹם בְּסֵפֶר אִיּוֹב, סֵפֶר הַפְּסִיכּוֹלוֹגְיָה הֲכִי חָשׁוּב בַּתָּנָ"ךְ), וּפֶרֶק מִשְׁנָה (שָׁבוּעַ הַבָּא מְסַיְּמִים חֲגִיגָה, סוֹף סֵדֶר מוֹעֵד, וּמַתְחִילִים סֵדֶר נָשִׁים). לְדַעְתִּי, מְאֹד מְאֹד רָצוּי שֶׁכָּל מִי שֶׁיּוֹשֵׁב כָּאן יִלְמַד אֶת גַּם אֶת הַחָתָ"ת, וְגַם אֶת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. זֶה בֶּאֱמֶת מְחַבֵּר, הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מְחַבְּרִים אוֹתָנוּ בְּיַחַד.

[מתוך שיעור ב"ד אייר תשפ"ג]

